

YUNANİSTAN İÇ SAVAŞI VE DIŞ GÜÇLERİN ROLÜ

Pınar SELÇUK ÖZGÜR*

Öz

Yunanistan'ın 1936 yılından 1941 yılına kadar İoannis Metaksas önderliğinde dikta rejimiyle yönetilmesi iç politika bağlamında Yunanistan'daki sol kesimin yavaş yavaş örgütlenmesini tetiklerken, dış politikada Yunanistan'ın kendine müttefik arayışlarında bir güvensizlik oluşturmuştur.

1940 yılı başlangıç olmak üzere sırasıyla İtalya, Almanya ve Bulgaristan tarafından işgal edilen bu Balkan ülkesi, 1940-1945 yılları arasında yalnızca işgalcilerle mücadele etmekle kalmamış, iç dinamiklerdeki değişimle bir sağ-sol mücadelesi olan iç savaşla da uğraşmak durumunda kalmıştır. Yaşanan iç savaş yıllarında sağ kesim, kendi çıkarlarını korumak isteyen İngiltere ve ABD'den büyük destek alırken, sol kesim Sovyetler ve Sovyet destekli ülkelerden beklediği desteği alamamıştır. Savaş; ardı ardına yaşanan yenilgiler, açlık ve moral eksikliği nedeniyle sayıları azalan komünistlerin yenilgisiyle sonuçlanmıştır.

Türkiye'de Yunanistan'a dair yapılan çalışmalara bakıldığında, genel olarak Türkçe kaynaklar ışığında eserler verildiği görülmektedir. Araştırmanın konusu Yunan iç savaşı olduğundan Yunanistan'a dair tarihi bir olayı Yunanlıların bakış açısıyla değerlendirmek amacıyla Yunanca kaynaklar ve iç savaşına dair anılar kullanılarak araştırma tamamlanmıştır. Bu çerçevede yapılan çalışmada, Yunan iç politikasında yaşanan bir olayın siyasi tarihe nasıl yansdığı ve Yunan halkının bu gelişmelere nasıl baktığı aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yunan İç Savaşı, İç Savaş, Yunanistan, ELAS, EDES, EAM.

Greek Civil War And The Role Of External Powers

Abstract

Greece's having been governed by the dictatorial regime under the leadership of Ioannis Metaksas from 1936 to 1941 stimulated the left to be organized slowly in Greece within the context of domestic policy, while also raised doubts in Greece's seeking ally for its foreign policy.

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Doktora Öğrencisi Ankara/Türkiye, e-posta: pseluk@hotmail.com

Starting from 1940, this Balkan country occupied respectively by Italy, Germany and Bulgaria, not only fought with occupiers but also it had to struggle with civil war, which became a left-right battle with the changes in inertial dynamics. During the years of civil war, right was backed largely by England and the USA who wanted to maintain their interests, on the other hand left could not get the support it expected from the Soviets and Soviet-assisted countries. The war resulted in the defeat of communists who were disembarking due to successive defeats, poverty and lack of motivation.

When we look at the studies done in Turkey regarding Greece, it is seen that they are generally composed in consideration of Turkish resources. As the subject of this research is Greek civil war, in order to evaluate an event regarding Greece from the perspective of the Greek, this research is completed by using Greek resources and memories about the civil war. Within this scope, in this research the aim is to express how an event which was experienced in the Greek domestic policy was reflected to political history and how the Greek population perceived those developments.

Keywords: *Greek Civil War, Civil War, Greece, ELAS, EDES, EAM.*

Giriş

İkinci Dünya Savaşı nedenleri ve sonuçlarıyla dünya tarihinde önemli kırılmalara neden olmuş küresel bir savaştır. Birinci Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğramış ve kurulan düzenden memnun kalmak bir yana, neredeyse pek çok açıdan çöküntü yaşamış ülkelerde iktidara gelen otoriter yönetimlerin, siyasal düzeni değiştirmeye yönelik girişimleri sonucunda ortaya çıkan bloklaşma, bu savaşın hazırlayıcısı olmuştur.

Konunun Yunanistan ve Yunanistan'da İkinci Dünya Savaşı yıllarında başlayan iç savaş olması nedeniyle, bu ülke odaklı bir kurgu üzerinden gitmek yararlı olacaktır.

1922 yılında Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Milli Mücadele'nin Yunanistan aleyhinde sonuçlanmasıyla başlayan olaylar dizisi yalnızca Yunanistan'daki siyasal dengeleri sarsmakla kalmamış, toplumsal bir değişimin de tetikleyicisi olmuştur. Bu bağlamda, savaş sonunda düzenlenen Lozan Barış Konferansı'nda karara bağlanan Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ile Yunanistan'a çok sayıda Türkçe konuşan Ortodoks göç etmiş ve bu durum ülkenin toplumsal yapısında önemli değişimlere ve hatta sorunlara neden olmuştur.¹ Öte yandan bu durum, Anadolu'dan Yunanistan'a göç eden

¹ Mübadelenin Yunanistan üzerinde yarattığı sosyal etkiler için bkz Kemal Arı, **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.

mübadillerin Yunan toplumuna entegre olma süreci, Yunan siyasal yaşamında da önemli bir kırılmaya neden olmuştur. Zaman içinde Yunan solunun önemli bir halkasını oluşturan bu mübadiller², ilerleyen süreçte de siyasal varlıklarını sürdürmüşlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasından kısa bir süre önce Yunan siyasetinde yaşanan bir diğer önemli gelişme, 1936 yılında General İoannis Metaksas'ın başbakanlığa atanması ve dikta rejimi kurması olmuştur.³ Çağdaşlarının otoriter ve hatta totaliter yönetim şekillerinden etkilenen Metaksas'ın iktidar döneminde, Yunan solu baskı altına alınmış ve bu dönemde Anayasanın temel maddeleri yürürlükten kaldırılmış, siyasal partiler kapatılmış, basına çok sıkı bir sansür konmuş, parti liderleri tutuklanmış ve sürülmüştür. Polis, üniversitelerde dersleri izlemiş, hocaları gözetlemiş ve okul kitapları rejimin düşüncelerine göre yeniden düzenlemiştir.⁴

Başbakan Metaksas, iç politikada baskı rejimi kurarken dış politikada, ülkesini yaklaşan savaştan korumak adına pek çok girişimde bulunmuştur. 1939 yılında patlak veren İkinci Dünya Savaşı, her ne kadar ilk aşamada Yunanistan'ı teğet geçmiş olsa da, 1940 yılına gelindiğinde İtalya'nın yayılmacı politikasına dur diyememiş ve kendini bu savaşın içinde bulmuştur.⁵

² 1918'de kurulan *Yunanistan Sosyalist İşçi Partisi (Sosialistiko Ergatiko Komma tis Ellados/SEKE)* ve 1922'de kurulan *Yunanistan Komünist Partisi (Komunistiko Komma tis Ellados/KKE)* destekçilerini artırmaya başlamıştır. Damla Demiröz, **Savaşın Barışa Giden Yol Atatürk-Venizelos Dönemi-Yunanistan İlişkileri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.32.

³ Kral II.Georgios partilerin hiçbirine danışmadan 13 Nisan 1936'da Metaksas'ı başbakanlığa atamıştır. Kral, yalnızca Metaksas Hükümeti'ne güvenoyu vermekle kalmamış, aynı zamanda parlamentonun beş ay süreyle dağıtılmasını ve bu süre içinde Metaksas'a ülkeyi kararnamelerle yönetme yetkisinin verilmesini de onaylamıştır. Metaksas, Zorunlu Tahkim Yasası'nı çıkararak grevleri yasadışı hale getirmiş; birçok işçi önderini tutuklatmış ve sürmüştür; orduyu 4 Ağustos 1936 darbesine hazırlamıştır. Ayrıca komünistlerin denetimindeki İşçi Konfederasyonu'nun 5 Ağustos için yaptığı genel grev çağırısı da darbe için gerekli bahaneyi sağlamıştır. G. Andreas Papandreou, **Namlunun Ucundaki Demokrasi**, Çeviren: Semih Koray-Mehmet Emin Yıldırım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1988, s.66,67.

⁴ David. H. Close, **The Origins of the Greek Civil War**, Longman Group Limited, London, 1995, s.46, 55.

⁵ İtalya, müttefiki Almanya'ya haber bile vermeden 28 Ekim 1940'ta Yunan hükümetine verdiği bir ultimatomla üç saat içinde Korfu ve Girit Adaları ile Epir ve Pire Limanları'nın kendisine teslim edilmesini istemiştir. Mussolini, bu ultimatomon sebebi olarak Yunanistan'ın İngiltere'ye üs vermesini göstermiştir. Metaksas'ın 28 Ekim 1940'ta "Hayır" ("Ohi"/ Hayır) cevabı üzerine Arnavutluk'ta toplanan İtalyanlar Yunanistan'a girmiştir.

Yunanistan'ın İtalya karşısında önemli ölçüde direniş gösterdiği bu dönemde diğer bir deyişle 1940 yılında İtalyan işgaline karşı halk arasında direnişeye yönelik örgütlenmeler de başlamıştır. İlk örgütlenme *Yunanistan Komünist Partisi (Komunistiko Komma tis Ellados/KKE)* Genel Sekreteri Nikos Zahariadis öncülüğünde 31 Ekim 1940'da oluşturulmuştur.⁶

1941 ise Yunanistan açısından adeta kader yılı olmuştur. Önce Başbakan Metaksas'ın hayatını kaybetmesi ve yerine Aleksandros Korizis'in geçmesi, ardından Almanya'nın Yunanistan'ı işgal planını devreye sokması beraberinde pek çok olumsuzluğu da getirmiştir.⁷ Siyasi iktidarlar bağlamında istikrarı yakalayamayan Yunanistan'da, Başbakan Korizis'in intihar etmesi ve yerine Emanouel Tsouderos'un geçmesi de bu gidişin önüne geçmek için yeterli olamamıştır.

Bu süreçte, durdurulamayan Alman işgali karşısında, sağ ve sol görüşlü örgütler harekete geçmiş, başta sol görüşlü KKE olmak üzere, *Yunan Ulusal Demokratik Birliği (Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Sindesmos/EDES)*, *Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Hareketi (Etniki kai Koinoniki Apeleftherosi /EKKA)* ve *Ulusal Kurtuluş Cephesi (Ethniko Apeleftherotiko Metopo /EAM)* gibi direniş örgütleri ön plana çıkmaya başlamıştır.⁸

Zaman içinde KKE, EAM üstünde sıkı bir denetim kurmayı başarmış; ancak EAM, gerek üyelerinin bileşimi, gerekse kamuoyuna açıklanan amaçları açısından geniş tabanlı bir direniş örgütü olma niteliğini korumayı

Çağla Derya Tağmat, **Yunanistan'da Büyük Açlık ve Türk Yardımları (1941-1943)**, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2010, s.27.

⁶ www.kke.gr, "Stia Hronia Apo Tin idrisi EAM". Erişim Tarihi: 01/05/2012.

⁷ Bu dönemde Yunanistan Almanya tarafından işgal edilmekle kalmamış ayrıca bir yağma hareketine de maruz kalmıştır. Bu durum beraberinde yalnızca siyasi değil iktisadi ve toplumsal bir kaosu da getirmiş ve Yunanistan önce kıtlık ardından da açlıkla yüz yüze kalmıştır. Yunanistan'da Alman işgali ve açlık konusunda bkz. Tağmat, *a.g.m.* s.31-94.

⁸ General Napoleon Zervas'ın önderliğinde EDES 9 Eylül 1941'de ve aynı ay General Psaros'un önderliğinde EKKA direniş örgütleri kurulmuştur.L.S. Stavrianos, "The Greek National Liberation Front EAM: A Study in Resistance Organization and Administration", **The Journal of Modern History**, Vol.24, No:1, Mar. 1952, s.42. Fleischer'a göre EKKA 1942 Kasım ayında kurulmuştur. Fleischer, **Fleischer, Hagen, Stemma kai Svastika 1: I Ellada tis Katohis kai tis Antistasis 1941-1944**, Papazisi Yayınları, Atina, 1995, s.382. KKE önderliğinde EAM ise resmi olarak 27 Eylül 1941'de kurulmuştur. Kurucuları komünist solun mensupları olmakla birlikte, halk egemenliği kurulması için geniş tabanlı bir direniş hareketi yaratmaya çalışmışlardır. Papandreou, *a.g.e.*, s.72-73.; Bu sebeple çok farklı siyasi düşüncelere sahip insanları bir araya getirmiştir. Özellikle Metaksas diktatörlüğüne ve krala karşı olanlar ile cumhuriyetçi görüşe sahip olan kişiler EAM'ın genelini oluşturmuştur. Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi 20.Yüzyıl**, Küre Yayınları, İstanbul, 2006, s.294.

başarmıştır. KKE dışında EAM'ı bazı partiler ve örgütler desteklemiş ve takip etmiştir.⁹ Örgütler arasında ise 16 Temmuz 1941'de işçilerin EAM'ı olan *Ulusal Kurtuluş İşçi Cephesi (Ergatiko Ethiko Apeleftherotiko Metopo/EEAM)* kent işçilerini harekete geçirirken, Birleşik Yunanistan Gençlik Örgütü (*İ Eniaia Panelladiki Organosi Neon/EPON*)¹⁰ de Yunan gençliğini örgütün bütününe dinamik bir kolu olarak örgütlemiş ve halkın ihtiyaçlarını karşılamak için *Milli Dayanışma (Ethniki Allilengii/EA)*¹¹ örgütünü kurmuştur.¹²

Diğer yandan, 1941 yazında silahlı ve siyasi gruplar oluşturmaya başlayan komünistler, 16 Şubat 1942'de EAM'ın silahlı gücü olarak *Yunan Halk Kurtuluş Ordusu (Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos/ELAS)*'nu kurmuşlardır.¹³

Direnış Örgütlerinin Faaliyetleri ve Dış Güçler

Yunanistan'ın İtalya ve Almanya tarafından işgal edilmesi Balkanlarda çıkarları bulunan İngiltere'yi rahatsız etmiş ve Churchill, İngiltere'nin

⁹ Bu partiler arasında *Birleşik Popüler Demokrasi (Enosis Laikes Demokratias/ELD)*, *Yunanistan Sosyalist Partisi (Sosialistiko Komma Ellados/SKE)*, *Yunanistan Birleşik Yunanistan Partisi (Elliniko Sosialistiko Komma Ellados/ESKE)* ve *Tarım Partisi (Agrotiko Komma Ellados/AKE)* yer almıştır. Stavrianos, *a.g.m.*, s.46.

¹⁰ EPON'un en önemli siyasi görevi halkı bilgilendirmektir. Kurtarılmış bölgelerde kutlamalar, tiyatro gösterileri, spor müsabakaları, panayırılar düzenliyordu. Yolları ve telefon hatlarını onarıyor, köprüler ve çeşmeler yapıyor, çevreyi ağaçlandırıyor. Neredeyse her köyde kurulan EPON dernekleri tarafından vatandaşlara ve özellikle gençlere psikolojik destek sağlanıyordu. Aynı zamanda dernek çalışanları anarşistlerin giysilerini yıkıyor, ekme yapıyor, yaralıları taşıyarak düşmanın eline geçmesini önüyorlardı. Okullar yapıyor, öğretmeni olmayan okullarda eğitim veriyorlardı. Nikos K.Karkanis, **İtan o Dekemvris Anapofengktos? İstoriki Analisi Tou Dekemvri tou 1944**, Ekdoseis Kastanioti, Athina, 1999, s.51.

¹¹ Milli Dayanışma yiyecek ve giysi topluyor, sürgündeki ve hapistekiler, yetimler, aynı zamanda yaralı anarşistler, yoksul aileler, hastalar için ilaç ve yiyecek topluyordu. Karkanis, **a.g.e.**, s.50.

¹² Karkanis, **a.g.e.**, s.48; Papandreou, **a.g.e.**, s.73.

¹³ Yannis, D.,Sakkas, **H Eamiki Antistasi 1941-1944-Mia Kritiki Prosengisi**, Ekdosis Papazisi, Athina, 1998, s.45.; EAM, kendi yönetiminde olan bölgelerde *Yerel Yönetim ve Halk Adaleti* isimli yönetimini kurarak demokrasi sağlamaya çalışmıştır. Her köyde yerel mahkemeler kurulmuştur. Yunanistan'da kadınların seçme ve seçilme hakkı olmamasına rağmen EAM'ın kurduğu her yönetimde kadınlara erkeklerle aynı hakların verilmesi oldukça dikkat çekicidir. 18 yaşından büyük herkese seçme, seçilme ve oy kullanma hakkı verilmiştir. Karkanis, **a.g.e.**, s.51; Tüm bunlara ek olarak EAM, kendi polis gücü olan *Ulusal Milis*'i ve bir de *Halk Mücadelesini Koruma Örgütünü (Organosis Protasias Laikou Agonas/OPLA)* oluşturmakta da geç kalmamıştır. Ancak sadece ordu olarak mücadele etmeyen EAM, var olduğu her yerde toplumsal yaşamı yeni bir temel üzerinde örgütlemeyi hedeflemiştir.

duruma doğrudan müdahale etmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁴ 1942 yılı sonbaharında Kuzey Afrika'ya bir çıkarma yapma hazırlığında olan İngiliz ordusu, Balkanlar'daki Alman askeri birlikleri açısından yaşamsal önemi olan demiryolunu kesintiye uğratmak için İngiliz paraşütçülerini Yunanistan'a göndermiştir. Bu hayati demiryolu hattı üzerindeki Gorgopotamos viyadüğünü; İngilizler, EAM ve EDES'le beraber çalışarak havaya uçurmuştur.¹⁵ Böylece direniş çetelerinin beraber yaptığı ilk sabotaj, 25 Kasım 1942'de Gorgopotamos köprüsünün tahrip edilmesi olmuştur. Bu sabotaja ELAS'tan 150, EDES'ten 60 ve İngilizlerden 12 kişi katılmıştır.¹⁶ Bu girişimin sonunda 6 hafta boyunca Almanya'nın ikmal ve ulaşım yolu kapanmıştır.¹⁷

Kendi emperyalist konumunu sürdürmekte ve Akdeniz'i kontrol etmekte kararlı olan İngiltere karşısında Balkanlara yönelik her hangi bir ilgisi olmayan ABD ise bölgedeki askeri planlamalarda İngilizlerin öncelikli rolünü gönüllü bir şekilde kabul etmiştir. Yunanistan'ın komünist ve dolayısıyla da Sovyet güdümlü gerilla gruplarının eline düşmesine engel olma düşüncesine sahip İngiltere,¹⁸ Yunanistan'da Mihver devletlerinin işgallerine karşı direnmekte olan hem cumhuriyetçi hem de komünist direniş güçlerinden de istifade etme girişiminde bulunmuştur. Bu durum İngiliz Hükümeti'nin askeri ve siyasi hedefleri konusunda çelişkiye yol açmıştır.¹⁹

Bu amaçla Churchill, hem Kral Georgios'a, Kahire'deki sürgün hükümetine ve EDES'e destek vermiş hem de İngilizler Yunanistan'daki somut bazı askeri hedefler konusunda EAM'la da işbirliği yapmış ve yardımda bulunmuştur. Hatta ELAS, 1943 ilkbaharından önce biçimsel olarak da olsa İngiltere'nin Orta Doğu Genel Komutanlığı'na bağlı bir askeri

¹⁴ İşgal güçlerine karşı Yunanistan'a destek için İngiltere, askerlerini 29 Ekim 1940 tarihinde kendi için jeopolitik öneme sahip olan Girit Adası'na göndermiştir. Hans-Adolf Jacobsen, **1935-1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı**, Çeviren: Em. Kur. Alb. İbrahim Ulus, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989 a.g.e., s.32.

¹⁵ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, Çeviren: Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s.158.

¹⁶ Dominique Eudes, **Kapetanios Yunan İç Savaşı**, Çeviren: Yavuz Alogan, Belge Yayınları, İstanbul, 1985. s.29.

¹⁷ Karkanis, a.g.e., s.64-65.

¹⁸ Churchill "*Benim tek hedefim Hitlerizmi Avrupa'dan söküp atmaktır.*" sözleriyle hedefinin yeni topraklar, yeni sömürgeler ele geçirmek olmadığını ifade etmiştir. Martin Gilbert, **Churchill**, Çeviren: Süha Sertabiboğlu, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011, s.810. Ancak İngilizlerin bir diğer amacı da Yunanistan'ı elinde tutarak komünistlerin Ortadoğu'ya yayılmasını engellemek ve Sovyetleri Doğu Avrupa ile sınırlamaktır. Eleni Fourtouni, **Yunan İç Savaşında Direnen Kadınlar**, Çeviren: Alev Ertürk, Koral Yayınları, İstanbul, 1990, s.41.

¹⁹ Jelavich, a.g.e., s.295.

birimi haline gelmiştir.²⁰ Bu dönemde İngiliz *Özel Harekât İcra Makamı*'na (*The British Special Operations/SOE*) İngiltere'ye hızlı bilgi akışını sağlamıştır.²¹ İngiltere ile ELAS arasında birbirlerine güven sağlanamamış, ELAS, İngiltere'nin EDES'e çok daha fazla silah yardımı yaptığını ve iki grubu birbirine düşürerek ELAS'ı²² yok etmeyi amaçladığını düşünmüştür. Yunanistan'da da 7 Nisan 1943 tarihinde Başbakan olan Alman yanlısı İoannis Rallis, komünistlere karşı Almanları destekleyecek ve iç savaş sırasında hükümetin askerleri görevini üstlenecek olan Güvenlik Taburları'nı (Ta Tagmata Asfalas) kurmuştur.²³

1943 yılında direniş örgütleri ve sürgündeki hükümet arasında bir arabuluculuk görevine soyunan İngiltere, direniş temsilcilerinin Kahire'ye giderek sürgündeki hükümetle görüşmelerini sağlamıştır. Bu görüşmelerde, milli birlik hükümetinin kurulması ve kralın dönüşü olarak çözüme kavuşturulması gereken iki temel sorun gündeme getirilmiştir. Yunanlı taraflar, kralın bir referandum yapılmadan Yunanistan'a dönmemesi gerektiği konusunda anlaşmış; ancak İngilizler buna karşı çıkmıştır. Churchill, Kral II.Georgios'a gönderdiği bir telgrafta kişisel kararı ne olursa olsun, İngiliz hükümetinin kendisine elinden gelen her türlü desteği sağlamayı sürdüreceğine dair güvence vermiştir. Bu yüzden toplantı bir anlaşmaya varılmadan dağılmıştır.

1943 yılında savaşın Almanya'nın aleyhine gelişmesiyle, yabancı işgaline karşı koymak için kurulan ELAS ve EDES arasında iktidar kaygıları başlamış, her iki tarafta kurtuluştan sonra tek örgütlü silahlı güç olmak için mücadele etmiştir. Kahire görüşmelerinden iki ay sonra ELAS, İngilizlerle işbirliği yaptığı düşüncesiyle EDES'e saldırmış ve böylece Yunanistan'da iç savaş başlamıştır.²⁴

²⁰ Papandreou, **a.g.e.**, s.75.

²¹ SOE, askeri yetkililer tarafından talep edilen istihbarat-sabotaj operasyonları gerçekleştirmiş ve Kahire ile Yunan direniş organizasyonları arasında iletişim hattı vazifesi görmüştür. Ancak SOE üyeleri zamanın çoğunu işgalci Almanlarla savaşmak yerine çeteler arasında ateşkes antlaşmaları düzenlemeye ve zayıf grupları korumaya harcamıştır. Bu plan, ELAS'ı kontrol etmek ve egemen olmalarını engellemek için durmadan uğraşmak şeklinde uygulanmıştır. Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.91-92.

²² ELAS ise işgal güçlerine karşı 600'den fazla sabotaj yapmış, 20.000'den fazla İtalyan askerini silahsızlandırmıştır. 9 Eylül 1943'de İtalyanlarla imzalanan ateşkesin sonucunda İtalyan askerlerinin teslim olmasının ardından, Yunanistan'daki İtalyan ordularının silahlarına el koymuştur. Eudes, **a.g.e.**, s.124, Karkanis, **a.g.e.**, s.62-63; 1943 yılında Müttefikler Kuzey Afrika'yı ele geçirdikten sonra 10 Temmuz 1943'te Sicilya'ya bir çıkarma yaparak İtalya'yı işgal etmiş, 25 Temmuz 1943'te Mussolini iktidardan düşürülmüştür. Böylece Yunanlılar İtalyan düşmanlarından kurtulmuştur. Fahir Armaoğlu, **20.yy. Siyasi Tarihi (1914-1995)**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010, s.474.

²³ Karkanis, **a.g.e.**, s.60,61; Fourtouni, **a.g.e.**, s.41.

²⁴ Papandreou, **a.g.e.**, s.75,76.

Yunanistan'da devam eden bu karmaşık durum ve İngiltere'nin sözde barışçıl müdahaleci ya da ara bulucu tutumu, Yunanistan'ın komşularını da endişelendirmiştir. Bu amaçla iç savaşın ilk aşaması devam ederken, 1943 yılı sonbaharında Sovyet temsilcileri, Washington'a giderek her ne kadar isteksizce de olsa İngilizlerin Yunan dağlarında devam eden kanlı savaşı durdurma ve tüm direniş gruplarını içine alan birleşmiş bir cephe yaratma çabalarını desteklediğini ifade etmiştir.²⁵ Balkanlar hakkındaki gizli İngiliz-Sovyet görüşmelerinden²⁶ habersiz olan Yunanlı komünistler, eğer bir kez zaferi elde edebilirlerse çok güvendikleri "Büyük" Stalin'in onlara sırtını dönmeyeceklerini ummaya devam etmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın komşu ülkelerinde ortaya çıkan durum da Yunanistan'da komünist yönetimi destekler görüntü sergilemiştir. Yugoslavya ve Arnavutluk'ta henüz kurulmuş olan komünist rejimler²⁷, Yunanistan'ı komünist kampa dâhil etmeye yönelik bir girişimi destekleyeceği izlenimini vermiştir.

İki direniş grubu arasında süren çatışmalarda, ELAS ve EDES'ten herhangi biri galip gelmemiş ve 15 Şubat 1944'te bir ateşkes antlaşması olan Plaka Anlaşması imzalanmıştır.²⁸ Bu süreçte EAM askeri varlığını siyasi güçle pekiştirmenin ve sağlamlaştırmanın yollarını aramaya başlamıştır. Bu amaçla 10 Mart 1944'te *Ulusal Mücadele Siyasal Komitesi (Politiki Epitropi Ethinkis Apeleftheros/PEEA)* adı altında geçici bir hükümet kurulmuştur.²⁹

EAM'ın, İngiltere'nin Yunanistan'daki uzun vadeli çıkarlarına yönelttiği tehditten rahatsız olan Churchill, Yunan direniş gruplarının çoğunun kanun kaçaklarından oluştuğunu düşünmüştür. Yunanistan'ı kendi

²⁵ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.89.

²⁶ Daha savaş bitmeden savaş sonrası dünyanın düzenlemesine ilişkin ABD, SSCB, İngiltere ve Çin arasında ilk kararlar, 19-30 Ekim 1943 tarihleri arasında gerçekleştirilen Moskova Konferansı'nda alınmıştır. Bu devletler en kısa zamanda uluslararası bir örgüt kuracaklarını ilan etmiş ve Roosevelt, Churchill, Stalin'in ileri tarihte buluşmaları kararlaştırılmıştır. Türkkiye Ataöv, **İkinci Dünya Savaşı**, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1985., s.122.

²⁷ Ayrıca Ekim 1944'te Bulgaristan'da kurulacaktır.

²⁸ http://www.kke.gr/istoria/sta_70_xronia_apo_thn_idrysh_toy_eam?morf=1, "Sta Hronia Apo Tin idrisi EAM". Erişim Tarihi:01/05/2012.

²⁹ http://www.kke.gr/istoria/sta_70_xronia_apo_thn_idrysh_toy_eam?morf=1, "Sta Hronia Apo Tin idrisi EAM" Erişim Tarihi:01/05/2012. Hükümet seçimlerinde Yunanistan tarihinde ilk kez kadınlar oy kullanmış, hatta 5 kadın aday olmuştur. Ayrıca seçimlerde kadınlara ikamet yeri seçme, meslek seçme, eşit çocuk vesayeti, eşit işe eşit ücret, geçimsizlik nedeniyle boşanma hakkı gibi maddeler de görüşülmüştür. Ayrıca jandarmalar yerine sivil savunmanın oluşturulması ve halk dilinin kullanılması gibi toplumsal her konu gündeme gelmiştir. Fourtouni, **a.g.e.**, s.36. Bunlara ilave olarak Jandarmalar yerine sivil savunmanın oluşturulması ve halk dilinin kullanılması gibi toplumsal her konu gündeme gelmiştir. Stavrianos, *a.g.m.*, s.53.

yörüngesinde tutmak için her yola başvurmuştur.³⁰ Bu amaçla Nisan 1944'te Churchill, BBC'ye EAM/ELAS'ın etkinliklerine sempati yaratan haberler vermeyi kesmesini emretmiştir. Bir dizi planlanmış provokasyonla İngiltere, Yunan Ordusu'nu sol görüşlü askerlerden arındırmak için 18 bin 500 kadar askeri Kuzey Afrika'daki toplama kamplarında esir etmiştir. Bu gelişmeleri Yunan Ordusu içinde direniş güçlerine karşı güç gösterecek, krala bağlı ordu kurma girişimleri takip etmiştir.³¹

1944 yılı Mayıs ayına gelindiğinde ise Orta Doğu'da Yunanistan adına önemli kararlar alınmıştır. İngilizlerin gücünü destekleyen ve sürgün hükümeti başbakanı olan Papandreou, 17-20 Mayıs 1944 tarihleri arasında Lübnan'da bir konferans düzenlemiştir. Bu konferansa, önemli siyasi partileri ve PEEA, ELAS, EAM, EKKA gibi direniş gruplarını da temsilen 25 delege katılmıştır.³² Konferansın sonucunda, 20 Mayıs 1944 tarihinde imzalanan Lübnan Antlaşması ile yeni bir koalisyon hükümetinin kurulmasına ve sol partilerin de bakanlıklarda görev almasına karar verilmiştir. Bu bağlamda, partilerin ve direniş örgütlerinin etkisi dışında ulusal bir ordu oluşturulması kabul edilmiştir.³³ Orta Doğu'da Yunanistan adına yaşanan bu önemli gelişme sonucunda EAM için bir siyasal geri çekilmenin başladığını söylemek mümkündür.

2 Eylül 1944'te EAM, Kahire'deki Georgios Papandreou'nun başkanlığındaki bir koalisyon hükümetinde yer almak üzere altı bakan göndermesiyle sürgündeki Yunan hükümetine meşruluk kazandırmış ve kuvvetlerini onun komutası altına sokmayı kabul etmiştir. Lübnan Antlaşması'nın resmi olarak EAM'ın kabiliyetini azalttığı ve KKE'yi Ulusal Birlik hükümetinde küçük bir parti rolüne indirgediği söylemek mümkündür.

Yunanistan'ın kırsal bölgelerinde tüm gücü ellerinde bulunduran ELAS kuvvetlerinin kurtuluş sonrasında kendi koşullarını dayatabilecek bir konumda olmalarından korkan Papandreou, Yunanistan'ın kurtuluş sürecine İngiliz kuvvetlerinin de katılmasında ısrar etmiştir.³⁴ Sol kesimin itirazlarını susturmak için Papandreou; işbirlikçileri³⁵ cezalandırmak, Güvenlik

³⁰ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.92-93.

³¹ Fuat Göktürk, **Komşuda İç Savaş Yunanistan'da Yurtsever Direnişin Öyküsü**, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2008. *a.g.e.*, s.15.

³² Jelavich, *a.g.e.*, s.298.

³³ Aynı yer.

³⁴ Papandreou, *a.g.e.*, s.77-78.

³⁵ Sol kesim, karşı tarafı işbirlikçiler olarak adlandırmaktadır. Bkz. Fleischer, *a.g.e.*, s.77 Bu algılama ve adlandırma, sağ kesimin işgal güçleriyle işbirliği yaptığına inanmalarından kaynaklanmaktadır. İşgalden sonra da EDES'in özellikle İngiltere tarafından desteklenmesi, işbirlikçi ifadesinin kullanılmaya devam edilmesine neden olmuştur. Ancak işbirlikçi

Taburları'nı dağıtmak, bu taburların liderlerini mahkemeye sevk etmek ve ELAS'ı Ulusal Ordu'ya dâhil etmek niyetinde olduğunu açıklamıştır. Ancak bunların yerine İngiliz destekli Güvenlik Taburları'nı Ulusal Orduya dâhil etmiştir.³⁶ İngilizlerin devam eden ELAS korkusu nedeniyle ileride bir iç savaş çıkma ihtimaline karşı Güvenlik Taburları'nın kaldırılmasına razı olmadığı açıkça görülmektedir.

Lübnan Antlaşması'nın ardından Ulusal Birlik Hükümeti ile ELAS ve EDES tekrar bir araya gelmiş ve 26 Eylül 1944 tarihli Kaserta Antlaşması'nı imzalamışlardır. Bu antlaşma ile bütün direniş örgütlerinin Papandreou başkanlığındaki Yunan Ulusal Birliği Hükümeti'nin ve bir İngiliz subayı olan Generali Sir Ronald Scobie'nin emri altına toplanması kabul edilmiştir. Böylece, önemli ölçüde baskın askeri konumuna rağmen EAM/ELAS, koalisyon hükümetine girmeyi ve silahlı kuvvetlerini İngiltere'nin kontrolü altına vermeyi kabul etmiştir.³⁷ Bu antlaşma ile İngiltere, bütün Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin ve ELAS'ın Attika Bölgesi'ne³⁸ girişini yasaklamıştır.³⁹ Askeri cephedeki başarılar kazanan EAM'ın, Kazerta ve Lübnan Antlaşmaları ile elde ettiği tüm kazanımlarını teslim edildiği açıkça görülmektedir.

Bu dönemde İngilizler, Manna adını verdikleri bir operasyonu Ekim ayının ilk günlerinden itibaren başlatmış ve Atina'nın Yunan Ulusal Ordusu vasıtasıyla kontrol altına alınması için askerlerini göndermiştir.⁴⁰ Bu süreçte Yunanistan sınırları dışında beklenmedik bir gelişme yaşanmış ve Churchill 9 Ekim 1944'te Stalin'le Yunanistan'ın İngiliz etki alanında kalması konusunda Moskova'da anlaşmaya varmıştır. Almanya'nın Yunanistan'daki yenilgisinden sonra, Churchill, Yunanistan'ın % 90 İngiliz etki bölgesi olarak kabul edilmesini önermiş ve Stalin de bunu kabul etmiştir.⁴¹ Tam da bu sırada İngiltere ile Almanya anlaşmış ve üç buçuk yıldır Yunanistan'ı işgal eden Almanya geri çekilmeyi kabul etmek zorunda kalmıştır. 12 Ekim

ifadesinin sol kesim için kullanılması daha az olmakla birlikte kullanıldığı kaynaklar da yok değildir.

³⁶ Fourtouni, **a.g.e.**, s.43.

³⁷ Jelavich, **a.g.e.**, s.298; Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.93.

³⁸ Attika Bölgesi Atina'yı içine alan bölgenin adıdır.

³⁹ Karkanis, **a.g.e.**, s.17, 79.

⁴⁰ Ülkeye daha fazla İngiliz askeri yerleştirmek için 4 Ekim 1944'te 600 kişilik İngiliz paraşüt birliklerini Mora Yarımadası'na indirmiştir. Eudes, **a.g.e.**, s.217.

⁴¹ Rusya'ya Romanya'da %90 ve Bulgaristan'da %80 pay verilmiş, Yugoslavya ise iki ülke arasında yarı yarıya paylaşılmıştır. Konstantinos Evst. Konstantinidis, **Statis Theodorou Konstantinidis Hasilas 'Evas Allitikos Kapetanios**, Ekdotikos Adelfon Kiriakidi, Athina, 2010, s.221; Eudes, **a.g.e.**, s.206.

1944 tarihinde Almanlar Atina'yı boşaltmaya başlamış⁴² ancak geri çekilirken işbirlikçilerine kasıtlı olarak silahlarını bırakmışlardır.⁴³

Bu süreç bir yer değiştirme olması açısından önemlidir. Alman kuvvetleri Yunan sınırlarından geri çekilirken, yerlerine İngiliz kuvvetleri yerleşmiş ve ülkenin kontrolü İngiliz denetimine girmiştir. 12 Ekim 1944'te İngilizler Pire Limanı'nda kontrolü ele geçirmiş, 14 Ekim'de ise General Scobie ile iki İngiliz tugayı karaya ayak basmıştır.⁴⁴ Sürgündeki Papandreou başkanlığındaki Ulusal Birlik Hükümeti gemiyle 18 Ekim'de Yunanistan'a gelmiş, Kral II.Georgios ise İngilizlerin seçimler yapılana kadar ülkeye dönmeme baskısına uymak zorunda kalmıştır.⁴⁵

3 Aralık Olayları

1944 yılının son günlerinde Yunanistan'daki sol direniş grupları, imzalanan antlaşmalar ve Almanların çekilmesine rağmen ülkede devam eden, hatta sayılarını giderek artıran İngiliz güçlerine ve buna izin veren hükümete karşı toplumu direnişe geçirmek istemiştir. İngiliz General Scobie'nin; ELAS'ın 10 Aralık 1944'te terhis olmasını, olmadığı takdirde yasa dışı sayılacağını ilan etmesi üzerine, EAM yanlısı bakanlar istifa etmiş ve kitlesel gösteri çağrısında bulunmuştur.⁴⁶ Bu amaçla KKE, 2 Aralık

⁴² Son Alman bölüğü 3 Kasım 1944'te Yunanistan'ı terk etmiştir. http://www.kke.gr/istoria/h_bathia_alitheia_gia_ton_dhmokratiko_strato_elladas_1946-1949_-_h_trixronh_epopoiia_didaskei_to_shmera, "*Vathia Alitheia yia ton Dimokratiko Strato Elladas 1946-1949*". Erişim Tarihi: 14/10/2012. Her iki direniş örgütü de otoyollara, tren hatlarına, fabrikalara tuzaklar ve sabotajlar kurarak işgal güçlerinin büyük kayıplar vermesine neden olmuştur. İç savaşta EAM'da savaşmış olana Karkanis'e göre; EDES Almanya cephesinde 17.536 ölü, 6.504 yaralı, 2.102 esir, İtalya cephesinde 2.739 ölü, 735 yaralı, 2.609 esir, Bulgaristan cephesinde 1.532 ölü, 1.037 yaralı, 2.259 esire neden olmuştur. ELAS ise işgal güçlerinin önemli kayıplar yaşamasında daha büyük rol oynamıştır. ELAS sayesinde işgal güçlerinin verdiği ölü sayısı 22000 Alman, 3500 Bulgar, 4500 İtalyan olmak üzere toplam 30000 olarak ifade edilmektedir. Karkanis, **a.g.e.**, s.68,70.

⁴³ Bu durum iç savaşı daha da alevlendirmiştir. Komutansız kalan Alman işbirlikçileri ya İngilizler denetimine geçmiş ya da kendi başlarına ELAS'a karşı mücadele etmişlerdir. Bu savaşlarda silah sıkıntısı yaşayan ELAS büyük miktarda Alman silahı elde etmiştir. Close, **a.g.e.**, s.119. Diğer yandan iç savaş sırasında öğrenci olan Katina Tenta-Latifi, ELAS'ın silahlarını teslim ettiği silahları İngilizler Yunanlıları vurmaları için Almanlara verdiklerini ifade etmiş ve Kazerta Anlaşması'ndan sonra İngilizlerin tutumunu şöyle aktarmıştır: "*Bundan sonra İngilizler istediklerini hükümete göreve getirdiler, bakanlıkları verdiler, gizli güç odaklarını silahlandırdılar, Alman işbirlikçileri silahlandırdılar ve bizleri katlettiler. Vatandaşları öldürdüler. Yeni bir devlet oluşturmaya başladılar.*" Tenta-Latifi, Katina, "*Pos Mas Esproksan ston Emfilio Polemo*", (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010, a.g.m160-161.

⁴⁴ Nikos Svoronos, **Çağdaş Hellen Tarihine Bakış**, Belge Yayınları, İstanbul,1988, s.107.

⁴⁵ Clogg, **a.g.e.**, s.166; Close, **a.g.e.**, s.120.

⁴⁶ Fourtouni, **a.g.e.**, s.43.

1944'te Yunanistan'ın içişlerine karışan İngiliz müdahalesine bir mesaj gönderilmesi, 3 Aralık'ta Atina-Sintagma'da halk gösterisi yapılması, 4 Aralık'ta genel grev ilan edilmesi kararlarını almıştır.

EAM, 3 Aralık'ta yapacağı gösteri için yetkililerden izin istemiş ve almıştır.⁴⁷ Ancak İngiltere Büyükelçisi Leeper'in mitingin yasaklamasını istemesi üzerine Papandreou hükümeti fikir değiştirerek gece geç saatlerde izni geri almıştır.⁴⁸ Hazırlıkları tamamlamış EAM, mitingin iptal edilmesini kabul etmemiş ve 3 Aralık Pazar günü dev bir protesto gösterisi başlamıştır. Sakin başlayan mitinge, ellerinde pankart tutan her yaşta kadın-erkek ve çocuklar katılmış, ancak polis müdürlüğü binasının alev alması ile kargaşa çıkmıştır. İlk göstericilerin ölmesi üzerine insanlar panik olmuş ve kaçmaya çalışmıştır. 2 İngiliz tankının insanların arasına girmesiyle ölü sayısı 28'e, yaralı sayısı ise 100'e ulaşmıştır.⁴⁹ Bu olayların ardından EAM Genel Sekreteri Dimitris Paitsalidis, "...maliyeti ne olursa olsun halkın özgürlüğü için savaşacağını" ilan etmiştir ve böylece ELAS ile İngiliz ordusu-işbirlikçileri arasında "Atina Savaşı" olarak da adlandırılan çatışmalar başlamıştır.⁵⁰

Churchill'in "*Temel hedef EAM'in ezilmesidir*" emirlerine göre hareket eden İngiltere, halk hareketini ezmek için 60 bin asker, 200 tank ve uçak konuşlandırmış, Papandreou'ya 40 bin asker daha göndermiştir. 44 gün süren savaşın ardından ELAS birlikleri Atina'dan çekilmiş, bir hafta sonra ateşkes ilan edilmiştir.⁵¹

Balkanları ilgi alanları dışında bir alan olarak gören ve o bölgede her türlü karışıklıktan kaçınan ABD hükümeti,⁵² 3 Aralık olayları karşısında da İngilizlerin olaylara dâhil olmasını kınadığını açıklayarak tepkisini dile getirmekle yetinmiştir.⁵³ Stalin ise 3 Aralık olaylarına tepki göstermemiş, İngiltere'yi protesto eden bir girişimde bulunmamıştır.⁵⁴

⁴⁷ Karkanis, **a.g.e.**, s.151.

⁴⁸ Papandreou, **a.g.e.**, s.79; Karkanis, **a.g.e.**, s.151.

⁴⁹ Karkanis, **a.g.e.**, s.153.

⁵⁰ Papandreou, **a.g.e.**, s.79.

⁵¹ Göktürk, **a.g.e.**, s.16; Fourtouni, **a.g.e.**, s.45.

⁵² ABD Başkanı James Monroe tarafından 2 Aralık 1823'de kongreye sunulan doktrinden itibaren ABD, Avrupa'da yaşanan çıkar çatışmalarından uzak durmaya çalışmış ve kendi yakın coğrafyasına yoğunlaşmıştır. Yaklaşık 100 yıl bu politikayı uygulayan ABD'nin politikası değişmiş ve dünya ölçeğinde etki alanını genişletmeye karar vermiştir. Cangül Örnek, **Türkiye'nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı**, s. 65; Baskın Oran (Editör), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005., s. 527; Çağrı Erhan, *ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 56, Sayı 4, s.80,81.

⁵³ Voice of America" programına katılan ABD Dışişleri Bakanı Edward Stetinius, "*ABD'nin politikası her zaman diğer bir ülkedeki hükümetin düzenini etkileyecek bir girişimde*

Yaşanan gelişmeler karşısında beklediği desteği göremeyen KKE, 3 Ocak 1945'te ELAS'ın yanı sıra sağcılarının da silahsızlandırılması koşuluyla ateşkes istemiştir. Ancak ELAS'ın silahlarını bıraktığı takdirde sağcı birimlerin kitle halinde misillemeye girişeceğinden korkması üzerine General Scobie, İngilizlerin ELAS'a karşı yapılacak misillemelere seyirci kalmayacağına dair güvence vermiştir.⁵⁵ Bunun üzerine ELAS, 5 Ocak 1945'te Atina'yı terk etmiş ve Atina'ya bir büyükelçi tayin etmiş olan Sovyetler Birliği'nden de yardım umudunu keserek 15 Ocak'ta ateşkesi imzalamıştır. Ateşkesin ardından ELAS üyelerinin yargılanmasına başlanmış, çoğuna ölüm cezası verilmiş, vatan haini olarak suçlananların yargılandığı mahkemelerde Alman işbirlikçileri hafif cezalarla kurtulmuştur. Bu mahkemelerde kimsenin tanıklık etmeye cesaret edememiş olması da dikkat çekici bir durumdur.⁵⁶

1945'in Şubat ayına gelindiğinde ise İngiliz güçleri ile EAM tekrar bir araya gelmiştir. İngiltere adına Mak Milan, Bakan R.Liter ve Skimpi, Plastiras hükümeti temsilcileri ve KKE Genel Sekreteri Yorgos Siantos⁵⁷ tarafından Atina yakınlarında 12 Şubat 1945'te Varkiza Antlaşması imzalanmıştır.⁵⁸ Bu anlaşma ile bütün birliklerin terhisi ve belirli sayıdaki silahın devredilmesi kabul edilmiştir.⁵⁹ Bunun karşılığında, bütün siyasi

bulunmamaktır. Amerikalılar direniş hareketlerini ve özgür ülkelerdeki anti-faşist unsurların isteklerini anlayışla karşılamışlardır." değerlendirmesi yapmıştır. Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.94.

⁵⁴ Bu durumu iç savaş dönemine tanık olan Foni Lazarou şöyle ifade etmektedir: "Stalin'in dünyadaki diğer ülkelerin etkisinde kalacağını elbette hiç tahmin etmedik... Biz kördük. Hiç kimse kuşkulandı, araştırmadı, düşünmedi." Foni Lazarou, "*İ Xeirafetisi ton Yinaikon stin Avtistasi*" (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries via ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010 ,s.89-90.

⁵⁵ Papandreu, *a.g.e.*, s.80.

⁵⁶ Konstantinidis, *a.g.e.*, s.286.Jelavich, *a.g.e.*, s.299, 300; Papandreu, *a.g.e.*, s.80. Papandreu ateşkesin imzalandığı tarihi 11 Ocak 1945 olarak vermiştir. Birçok ELAS üyesi Yunan mahkemelerinde işgal sırasında işbirlikçi ve hain olarak nitelendirilen Güvenlik Taburları'nın mensuplarını öldürdükleri gerekçesiyle ölüme mahkûm edilirken, OPLA üyeleri ise sağ polis devleti ile kurdukları yakınlık sayesinde kendilerini kurtarmıştır. Papandreu, *a.g.e.*, s.80.

⁵⁷ Kaserta Antlaşması'nı Siantos ve birkaç arkadaşı reddetmiş, Atina çevresinde faaliyetlerine devam etmiş ve halka silah dağıtmıştı. Ancak Siantos, Varkiza'da aynı direnişi gösterememiştir. Close, *a.g.e.*, s.118.

⁵⁸ Kostas Gkritzonas, **Ta Paidia Tou Emfiliou Polemou - Prosopiki Martiria**, Filistor, Athina, 1998, s.26; Konstantinidis, *a.g.e.*, s.179; Karkanis, *a.g.e.*, s.92.

⁵⁹ Jelavich, *a.g.e.*, s.299. Varkiza Antlaşması'ndan sonra ELAS 100 top, 219 hava topu mermisi, 419 ağır makineli tüfek, 1.412 makineli tüfek, 1713 otomatik tüfek, 48.973 tüfek ve tabanca, 57 tanksavar ve 17 telsiz araçlarını teslim etmiştir. Bunların dışında ELAS'ın elinde bulunan silahlar teslim edilmemiştir. Sakkas, *a.g.e.*, s.58-59.

haklar garanti altına alınmış ve önceki dönemi kuşatan zaman diliminde gerçekleştirilen bütün siyasi faaliyetler için genel af vaadinde bulunulmuştur. Ancak bu son madde, halkın can ve malına karşı işlenmiş suçları içermemekteydi. İngilizler, Atina'da resmi hükümete askeri ve siyasi destek vererek partizan grupların yoğunlukta olacağı bir rejimin kazanmasına izin vermemek için mücadele etmiştir.⁶⁰

EAM, ardı ardına imzaladığı anlaşmalarla kontrolü İngilizlere devretmiştir. Nikos Karkanis, imzalanan üç anlaşmanın ardından "*Biz Almanlara karşı savaşı kazanmıştık, ancak İngilizlerle Lübnan'da, Kazerta'da, Aralık olaylarında ve özellikle Varkiza'da savaşı kaybetmiştik. Bağımsızlığımızı ve demokrasimizi kaybetmiştik.*" şeklinde bir açıklama yapmıştır.⁶¹ Kazanılan zaferlere rağmen yenilgi ELAS askerini demoralize etmiş olsa da ELAS Lübnan ve Kaserta Antlaşmaları'na uymayarak KKE silah sahibi olmayı sürdürmüştür.⁶²

Bu dönemde Birleşmiş Milletlerdeki⁶³ Sovyet temsilcisi Andrey Vishinsky, tavrını değiştirerek Yunanistan'da İngiliz birliklerinin bulundurulmasını protesto etmiştir. Vishinsky'nin, Birleşmiş Milletler'de yaptığı konuşma derin bir etki yaratmıştır. Belgelere dayanan konuşmasında Vishinsky, Yunan yurttaşlarına karşı işlenen suçları ad, tarih ve yer vererek belirtmiştir. İngiliz Dışişleri Bakanı Ernest Bevin, Vishinsky'nin konuşmasını bir propaganda olarak nitelendirmiş ancak diğer ülkelerin temsilcileri Vishinsky'nin yaptığı konuşmadan etkilenmiştir. Ancak Vishinsky 7 Şubat'ta ani bir dönüş yaparak, Güvenlik Konseyi'nin Yunanistan sorununa ilişkin bir karar almasında diretmediğini, bu konuda söylenmiş olanların dikkate alınmasını yeterli bulduğunu ve kendisi açısından sorunun kapanmış olduğunu açıklamıştır. Bevin, Yunanistan'daki seçimlerin dürüst ve özgür bir biçimde yapılacağına ilişkin söz vermiş ve Vishinsky ile anlaşma sağlanmıştır. Stalin'in Rusya'sıyla İngiltere arasında varılan bu anlaşmanın nedenleri açıktır. Bu anlaşma sonucunda İngilizler, Stalin'in Demir Perde gerisinde uyguladığı baskılara karşı çıkmamışlar,

⁶⁰ İşbirlikçi olarak nitelendirilen kişilerden üçü ölüm cezasına çarptırılmış; ancak bu cezalar yerine getirilmemiştir. Bir Nazi işbirlikçisinin öldürülmesine misilleme olarak elli Yunanlı rehinenin ölüm emrini veren Alman yanlısı Başbakan Rallis ölüm cezasına çarptırılmamıştır. Jelavich, **a.g.e.**, s.300.

⁶¹ Karkanis, **a.g.e.**, s.26.

⁶² Takis Lazaridis, **Eftihos İttithikame Sintrofi**, Ekdoseis Pelasgos, 2008, Athina, s.51.

⁶³ Almanya'ya karşı savaşa giren 26 devletin imzasıyla 1 Ocak 1942'de Atlantik Bildirisi'ni esas alan Birleşmiş Milletler Bildirisi yayınlanmıştır. 24 Ekim 1942'de gerekli sayıda devlet tarafından onaylanarak Birleşmiş Milletler Andlaşması onaylanmıştır. Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih 1789-2010**, DER Yayınları, İstanbul, 2008, s.793-811.

karşılığında Sovyetler de Yunanistan'da İngiliz uygulamalarına karşı çıkmaktan vazgeçmişlerdir.⁶⁴

1946 Seçimleri ve Referandum

12 Şubat 1946'da Yunanistan'daki İngiliz kuvvetlerinin komutanlığına General Scobie'nin yerine General Cranford'un getirilmesi sonucunda EAM, kırsal bölgelerde kamu düzeninin yeniden sağlanması için zaman kazanılması amacıyla seçimlerin Mayıs sonuna ertelenmesini istemiştir. Fakat İngiltere Büyükelçisi Leeper, müttefik gözlemcilerin Yunanistan'a bu seçimler için geldiklerini ve Mayıs sonuna kadar kalamayacaklarını bildirmiştir. Fransız ve Amerikalı gözlemciler de seçimlerin bir an önce yapılması fikrine katılmıştır.⁶⁵

Komünistler; ülkede devam eden kargaşa ve hala İngilizlerin bulunduğu bir ortamda seçim yapmanın hiçbir anlam taşımayacağını ileri sürmüş ve seçimleri boykot etmiştir. Bunun üzerine Başbakan Sofulis, komünistler ve solcu partiler katılsa da katılmasa da seçimlerin yapılacağını açıklamıştır. Sonuçta müttefiklerin istediği gibi seçimler 31 Mart 1946'da İngiliz, Amerikan ve Fransız gözlemciler tarafından denetlenerek yapılmıştır.⁶⁶ Kadınların henüz oy kullanma hakkı elde edemediği seçimlerde, 2.211.791 kayıtlı seçmenden yalnızca 1.106.510 kişi oy kullanmıştır. Halk Partisi 602.000 oy alırken, Muhafazakâr Milli Siyasal Birlik 210.000, Başbakan Sofulis'in Merkezci Liberal Partisi 159.000, Zervas'ın Partisi ise 64.000 oy almıştır.⁶⁷

Halk Partisi tarafından kurulan yeni hükümette Konstantinos Tsaldaris başbakanlık görevine getirilmiştir. Yeni hükümet daha önceleri 1948 Mart ayında yapılması tasarlanan Kral Georgios için kamuoyu yoklamasının 1 Eylül 1946 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.⁶⁸ 1946 Mart ayındaki seçimler gibi bu referandumda olağanüstü koşullar altında ve modası geçmiş kayıt sistemine dayandırılarak yapılmasına rağmen seçimlere katılmayan

⁶⁴ Papandreou, **a.g.e.**, s.84.

⁶⁵ Papandreou, **a.g.e.**, s.85.

⁶⁶ Amikam Nachmani, "Civil War and Foreign Intervention in Greece:1946-49", Journal of Contemporary History, Vol.25, No.4, Oct.1990, s.494.

⁶⁷ Papandreou, **a.g.e.**, s.88. Sayılar yakın olmakla birlikte Tasos Vournas'a göre; 2.111.000 kayıtlı seçmenden 1.117.000 oy çıkmıştır. Tsaldaris ile Gonatos işbirliği yapan Halk Partisi 609.000, oylarının çoğunu Girit'ten alan ve içinde Venizelos, Papandreou, Kanellopoulos liderlerini de barındıran Muhafazakâr Milli Siyasal Birlik-EPE 213.000, Sofulis'in Liberal Parti'si 200.000, Zervas'ın liderlik yaptığı Ethiko Komma 65.000 oy almıştır. Tasos Vournas, **İstoria tis Neoteris kai Singhronis Elladas O Emfilios**, Ekdosi Pataki, Atina, 2009, s.22.

⁶⁸ Vournas, **a.g.e.**, s.55.

EAM referandum için oy kullanmıştır. Kralın dönüşünü destekleyenler 1.342.492 (%68,3), desteklemeyenler 182.310 oy vermiş ve 342.500 kişi ise boş oy kullanmıştır.⁶⁹ Seçimlerin ardından istediği sonucu alan İngiltere, Yunan Ordusu'ndaki asker sayısını artırarak askeri sayısını 100.000 kişi olarak onaylamıştır.⁷⁰ Kralın ülkeye dönmesi yönünde oy verenlerin, ülkede komünist bir düzen kurulması yerine, daha önce bildikleri bir rejimin (kralın geri dönmesinin) daha iyi olacağı şeklinde bir düşünce taşıdıkları yorumu yapılabilir.

İç Savaşta İkinci Perde: Demokratik Ordu ve Dış Müdahaleler

Seçimlerden sonra, ELAS ile Yunan Ulusal Ordusu arasındaki çatışmalar artmıştır. ELAS yöneticilerinden Markos Vafiadis, 28 Ekim 1946'da *Demokratik Ordu (Dimokratikos Stratos Elladas/DSE)*⁷¹'nin kurulduğunu ilan etmiştir.⁷² Böylece İkinci Dünya Savaşı ve yabancı güçlerin Yunanistan'ı işgali sırasında patlak veren iç savaşın birinci aşaması bitmiş ve ikinci aşaması resmen başlamıştır. Bu dönemde Yunanistan tamamen ikiye bölünmüş, kuzey bölgelerde ve adalarda komünistler denetimi ele geçirmiştir.⁷³

İç savaş süresince Doğu Avrupa ülkelerinin EAM'a yardım etmesi sorunu sık sık gündeme gelmiştir. Yunanistan Hükümeti, 30 Kasım 1946'da BM'ye başvurarak ülke düzeninin Kuzey ülkeleri tarafından olası bir saldırı ile tehdit edildiğini ileri sürmüş, Yugoslavya'dan, Arnavutluk'tan ve Bulgaristan'dan gelen müdahaleleri protesto ettiğini açıklamıştır.⁷⁴ Bu girişimle Yunanistan Hükümeti, kendine dair bir iç sorunun çözümü için Batılı güçleri çare olarak gördüğünü göstermiştir.

Aslında iç savaşın birinci döneminde olduğu gibi bu dönemde de Sovyetler Yunan soluna genel olarak manevi destek vermekle yetinmiştir. Bu durumu Yunan iç savaşına katılan tek Türk olarak Mihri Belli; Sovyetlerin çok sınırlı maddi yardım verdiğini ancak ağır yaralıların

⁶⁹ Vournas, a.g.e., s.56.

⁷⁰ Konstantinidis, a.g.e., s.313.

⁷¹ Kendini demokratik halk ordusu olarak nitelendiren DSE'de; ELAS'taki gibi kadınlar yine aktif rol oynamış, DSE içindeki sağlık ve destek personelinin yüzde 70'ini kadınlar oluşturmuştur. Göktürk, a.g.e., s.18.

⁷² Altan Öymen, *Değişim Yılları*, Doğan Kitap, İstanbul, 2010, s.312, Iatrides, Rizopoulos, a.g.m., s.97.

⁷³ Oran, a.g.e., s.582.

⁷⁴ Ocak 1946'da Sovyetler ve Ağustos 1946'da Ukrayna Yunan Hükümeti'ni Balkanlardaki uluslararası barışı tehdit eden tutumu nedeniyle BM Güvenlik Konseyi'ne şikâyet etmiştir. Artan şikâyetler karşısında Balkanlardaki durumu incelemesi için özel bir komisyon (UNSCOB) kurulmasına karar verilmiştir. Eudes, a.g.e., s.341.

tedavisini kabul ettiğini, tüm zor şartlara rağmen DSE; provokatör durumuna düşme olasılığına karşı askerlerinin ne denli zor durumda kalırsa kalsın Halk Demokrasi'lerine⁷⁵ sığınmaları yasaklandığını, sadece ağır yaralıların gönderilmesini kabul edildiğini ifade etmiştir.⁷⁶

1940 yılından beri Yunanistan'da aktif rol oynayan İngiltere'nin de ödemeler dengesinin zor bir sürece girmesiyle, İngilizler Yunanistan'ı terk etmeye karar vermiş ve İngiliz Dışişleri Bakanı Bevin, 15 Şubat 1947 tarihinde İngiliz birliklerinin 1 Mart 1947'den itibaren geri çekilmeye başlayacaklarını bildirmiştir.⁷⁷

Bu gelişmeler üzerine iç savaşın birinci dönemi boyunca pasif bir gözlemci konumunda kalan ABD, iç savaşın devam ettiği Yunanistan'a komünizmin yerleşeceği düşüncesi ile harekete geçmeye karar vermiştir. Uzun bir sürece damgasını vuracak ve komünizme karşı pek çok ülkeyi etkisi altına alacak olan ABD, Yunanistan'da da kendini göstermeye başlamıştır. ABD Atina büyükelçisi Mac Veagh, ABD Başkanı Truman'a "Eğer Yunanistan komünizme yenik düşerse, bütün Yakın Doğu ve Kuzey Afrika'nın Sovyet etkisi altına girmesi kesinleşecektir." şeklindeki görüşünü iletmiştir.⁷⁸ Başkan Truman vakit kaybetmeden Yunanistan'daki boşluğu doldurmaya karar vermiştir.⁷⁹ Truman kendisini bu düşünceye iten nedenleri şöyle ifade etmiştir: "Yunanistan'ın yardıma ihtiyacı vardı, hemen ihtiyacı vardı ve büyük miktarda ihtiyacı vardı. Diğer seçenek Yunanistan'ın kaybedilmesi ve demir perdenin Akdeniz'in doğusunda genişlemesiydi. Eğer Yunanistan kaybedilirse Türkiye komünizm denizinde müdafaası imkânsız bir yer haline gelecektir. Aynı şekilde eğer Türkiye Sovyet isteklerine teslim olursa Yunanistan'ın durumu ciddi şekilde tehlikeye girecektir."⁸⁰

İngiltere, Yunan kralının dönüşünden 6 ay sonra, Yunanistan'dan çekilmiş ve boşalan yeri hemen ABD doldurmuştur. Truman, 12 Mart 1947'de kongreye hitaben yaptığı konuşmada: "Kanımca, silahları

⁷⁵ İncelenen eserlerde "Halk Demokrasileri" (*Laikes Demokraties*) ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Burada kastedilen ülkeler Bulgaristan, Arnavutluk ve Yugoslavya'dır. Gkritzonas, **a.g.e.**, s.71. Yunanca sözlükte bu ifadeye Demokratik Halk Rejimi olarak yer verilmiş ve Komünist Parti önderliğinde yönetilen devlet olarak açıklanmıştır. Georgios Babiniotis, **Leksiko tis Neas Ellinkis Glossas**, 3.B., Kentro Leksilogias E.P.E., Athina, 2008, s.987.

⁷⁶ Mihri Belli, **Gerilla Anıları Yunan İç Savaşından (Rigas'ın Dediği)**, Belge Yayınları, İstanbul, 1998; s.159,160.

⁷⁷ Papandreou, **a.g.e.**, s.95.

⁷⁸ Jelavich, **a.g.e.**, s.331.

⁷⁹ J.M.Roberts, **Yirminci Yüzyıl Tarihi**, Dost Kitapevi, Ankara, 2003, s.408.

⁸⁰ Harry S.Truman, **Memoirs by Harry S.Truman, Years of Trial and Hope**, Volume Two, Double&Company Inc., Newyork, 1956, s.100.

azınlıkların boyunduruğuna ya da dış baskılara karşı direnen hür halkları desteklemek ABD'nin siyaseti olmalıdır. Bugün Yunanistan'ın bizatihi varlığı, başlarında komünistlerin bulunduğu birkaç bin silahlı kişinin yürüttüğü terörist faaliyet yüzünden tehlikeye düşmüştür. Yunanistan'ın hür bir ülke olarak kalmasını istiyorsak, yardım etmek zorundayız." sözleriyle görüşlerini ifade etmiştir.⁸¹ Aynı toplantıda, Yunanistan ve Türkiye'ye 400 milyon dolarlık yardım yapılması ve devletlerin isteği üzerine askeri veya sivil personel gönderilmesi kabul edilmiştir. Ancak yapılan ekonomik yardımların ABD Temsilciler Meclisi tarafından ABD başkanın onayı olmadan Yunanistan ve Türkiye⁸² tarafından kullanılmaması da yasalaştırılmıştır.⁸³ Amerikan Kongresi, 22 Mayıs'ta 300 milyon dolar Yunanistan'a ve 100 milyon dolar Türkiye'ye askeri yardım başlatmıştır.⁸⁴

Papandreou, Truman Doktrini'ni Yunanistan'da Amerika'nın savaş sonrası dünyada üstlendiği ilk önemli jandarmalık görevi olarak nitelendirmiştir.⁸⁵ İngiltere, Yunanistan'daki varlığını ABD'ye bırakmıştır. ABD, Yunanistan ve Türkiye'ye yapılan bu yardımların⁸⁶ barış ve demokrasi için yapıldığını savunmuştur.⁸⁷ Kısa süre içinde ABD'nin yaptığı ekonomik yardımlar, İngilizlerin yıllardır yaptığı yardımları aşmış ve bunların pek çoğu BM Yardım Teşkilatı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.⁸⁸

⁸¹ Papandreou, **a.g.e.**, s.95.

⁸² Türkiye İkinci Dünya Savaşı'na girmemiş olmamasına rağmen Sovyetler Birliği karşısında Batı ülkeleriyle ittifak ile ülkenin güvenliğini sağlayabileceğine inanmıştır. Oral Sander, **Türk-Amerikan İlişkileri**, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:427, 1979, s.19.

⁸³ Mehmet Gönübol, Haluk Ülman, *"İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası 1945-1965"*, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996. s.214-215.

⁸⁴ Şükrü Gürel, **Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993, s.50.

⁸⁵ Papandreou, **a.g.e.**, s.96.

⁸⁶ Nachmani, komünizmin Türkiye için dış tehdit olduğunu, ancak Yunanistan için ise halkın içinden gelen bir tehdit olduğunu vurgulamış, bunun da Yunanistan'da yaşanan açlık ve işsizlikle ilgili olduğunu değerlendirmiştir. Ayrıca bu doktrin ile ülke ekonomisini rahatlatmak, Yunanistan'dan olası bir uluslararası göçü engellenmek ve donanımlı bir Yunan Ordusu'nu kurmak hedeflendiği söylemiştir. Nachmani, *a.g.m.*, s.500.

⁸⁷ Ulus Gazetesi'nin ABD'in tutumu ile ilgili yorumlara göz atıldığında, ABD'nin barış için Yunanistan ve Türkiye'ye yardımda bulunmak istediğine dair haberlere yer verildiğini görmekteyiz. "Demokrasiyi Korumak için Amerikalılar Her Şeyi Yapmak Kanaatindedir." **Ulus**, 17 Mart 1947. "Türkiye ve Yunanistan'la, Hürriyet Prensiplerinde, Sıkı Sıkıya Bağlıyız" başlıklı haberde ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Acheson'un Türkiye ve Yunanistan'ın yardım edilmemesinin demokrasi için bir mağlubiyet olacağını ifade etmiştir. **Ulus**, 21 Mart 1947. "Truman'ın demeci Türkiye ve Yunanistan'a yapılan yardım barışa hizmet olacaktır." **Ulus**, 27 Mart 1947.

⁸⁸ Eudes, **a.g.e.**, s.346.

Bu çerçevede Yunanistan ile ABD arasında Haziran 1947'de Yardım Antlaşması imzalanmıştır.⁸⁹ Ardından Avrupa'yı yeniden yapılandırmak için ABD Dışişleri Bakanı George Marshall, 5 Haziran 1947 tarihinde Marshall Planı adı verilen bazı öneriler sunmuştur. Avrupa'nın ekonomik kalkınması için ABD'nin Avrupa'ya yardımda bulunma amacı taşıdığını, politikalarının açlık, yoksulluk, ümitsizlik ve kargaşaya karşı olmak olduğunu vurgulamıştır.⁹⁰

Aynı dönemde dikkatler Yunanistan'a çevrildiğinde, DSE içinde bir değişiklik yaşanmış ve Eylül 1947'de DSE komutanı Markos Vafiadis'in yerine Nikos Zahariadis'in geçtiği görülmektedir. Markos'un gerilla ordusu taktiklerinin aksine Moskova'ya bağlı Zahariadis savaşı düzenli ordu taktikleri ile yürütme kararı almıştır.⁹¹ Bu kararlarla modern ekipmanlara, hava ve deniz desteğine sahip 60.000 kişilik düzenli ordu oluşturulmaya çalışılmıştır (o dönemde DSE yaklaşık 28.000 kişiydi).⁹² Ancak bu karar iç savaşta devam eden askeri dengeyi değiştirmesine yol açmıştır.⁹³ Truman Doktrini sayesinde yeni askeri teçhizatlarla donatılan Yunan Ordusu karşısında gerilla savaşımdan vazgeçmenin askeri açıdan hata olduğunu söylemek mümkündür.

7 Kasım 1947'de başa geçen Sofulis Hükümeti⁹⁴, gerillaların silahlarını bırakmaması durumunda, hükümetin tüm ulusu seferber ederek ayaklanmayı ve ayaklanmayı destekleyenleri en acımasız biçimde ezeceğini ilan etmiştir. Ancak Amerika'nın da desteklediği bu program başarısız olmuş ve iç savaşın uzayıp daha da derinleşmesinden başka bir işe yaramamıştır. Çünkü gerillalar kukla olarak gördükleri hükümete güvenip teslim olmayı kabul etmemiştir.⁹⁵

1948 yılına gelindiğinde ise General Van Fleet'in Yunanistan'a gelmesiyle birlikte, Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin komutası Amerikalılar tarafından fiilen ele geçirilmiştir. Hatta Van Fleet ve Grisvold, Yunan

⁸⁹ Temuçin Faik Ertan (Editör), **Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2011, s.287.

⁹⁰ İsmail Soysal, **Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları Cilt II (1945-1990)**, Kesim A (Çok Taraflı Bağlılar), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, s.287.

⁹¹ Nachmani, *a.g.m.*, s.511.

⁹² Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.97.

⁹³ Clogg, **a.g.e.**, s.172.

⁹⁴ Sofulis Hükümetinden önce 25 Ocak 1947'de yine bir hükümet değişikliği yaşanmış, Tsaldaris hükümeti düşmüş yerine Maksimos'un başbakanlığında yeni hükümet kurulmuştur. Bu yeni hükümette İçişleri Bakanlığı görevini Papandreou ve Kamu Düzeni Bakanlığı görevini ise Zervas üstlenmiştir. Eudes, **a.g.e.**, s.341.

⁹⁵ Papandreou'ya göre gerçek iktidar ve hükümetin gücü, solcuları, ilericileri ve demokratları toptan yok etmeye kararlı aşırı sağın elindedir. Papandreou, **a.g.e.**, s.97.

Savunma Konseyi'ne danışman üye olarak kabul edilmiş, konseyde oy kullanma hakları bulunmamasına karşın, Amerikalı temsilcilerin her sözü emir olarak sayılmıştır. Ülkenin tüm askeri, idari ve ekonomik yapısı Amerikalıların denetimi altında girmiştir. ABD yardımları karşısında DSE gücünü en hızlı şekilde artırmaya çalışmıştır. Bu amaçla ELAS'a tamamen gönüllüler katılırken, DSE'de bu durum değişmiştir.⁹⁶ Vafiadis, yalnızca gönüllüleri askere alma kuralından vazgeçmiş ve gerillaların egemenliğindeki bölgelere zorunlu askerlik getirmiştir. Ancak Yunan makamları bu gerillaları ele geçirince Vaphiades'in kendilerini zorla askere aldığına inanmamış ve gerillaların çoğu askeri mahkemelerde ölüm cezasına çarptırılmıştır.⁹⁷

Yunan iç savaşının birinci aşamasında olduğu gibi ikinci aşamasında da Doğu Avrupa Ülkeleri (Yugoslavya, Bulgaristan, Çekoslovakya, Ukrayna, Romanya, Polonya) Yunanlı komünistlere yardımlarını devam ettirmişlerdir. Yugoslavya 35000 tüfek, 3500 cephanelik, 2000 ağır Alman cephaneliği, 7000 tanksavar, 10000 mayın ve 12000 kişilik giysi göndermiştir. Bulgaristan ise Ekim 1946'da 82 Yunan anarşisti için eğitim semineri düzenlemiş ve 1947 yılının sonlarında yardım önemli ölçüde artmıştır. 1947 sonbaharında DSE'ye 15 kamyon savaş mühimmatı, yiyecek, kâğıt, sağlık malzemesi göndermiştir. Fakat daha sonra Bulgaristan'la ikmal sorumluluğunu kim üsteleneceği konusunda sıkıntı baş göstermiştir. Bunun üzerine Bulgarlar, DSE üyelerini uzaklaştırmış ve bütün işi kendileri üstlenmiştir.⁹⁸ Çekoslovakya Savunma Bakanlığı, 15 milyon dolar yardımda bulunmayı amaçlamış ancak bunun %75'i değerlendirilebilmiş ve her ay Arnavutluk bankasındaki DSE'nin hesabına para yatırmıştır. Gönderilen bu paralar askerlere, sıhhiye ihtiyaçlarına ve yiyeceklere ayrılmıştır. Aynı dönemde Ukrayna, her ay 2 milyon fiorini devlet bütçesinden göndermeye karar vermiştir. Romanya 16 milyon leyi'lik ilaç, giysi ve yiyecek göndermiştir. Polonya ise 12 kez gemiyle 14 bin ton malzeme ve yakıt, 30 bin ton gıda ve diğer malzemeleri göndermiştir. Bu yardımlar Polonya için yaklaşık 16 milyon dolara mal olmuştur.⁹⁹

Ancak yapılan yardımların KKE için yeterli olmadığı ve KKE'nin daha fazla destek arayışına girdiği görülmektedir. KKE yetkilisi Petros Roussos, Bulgaristan komünist lideri Georgi Dimitrov'a "*Mücadelemizin ikmal*

⁹⁶ Sakkas, **a.g.e.**, s.48.

⁹⁷ Papandreou, **a.g.e.**, s.99.

⁹⁸ Nikos Marantzidis, **Dimokratikos Stratos Elladas (DSE) 1946-1949** – Themata İstroias 2, Ekdosis Aleksandrea, Atina, 2010, s.35,43.

⁹⁹ Marantzidis, **a.g.e.**, s.36-39.

malzemeleri, manevi destek ve silaha ihtiyacı var. Herhangi bir yardım bekleyebilir miyiz? Eğer SSCB müdahale etmek konusunda isteksizse bize ne yapmamızı tavsiye edersiniz? Lütfen acele cevap veriniz.” şeklinde bir telgraf çekmiştir. Dimitrov’un buna cevabı “*Mevcut durumda Yunanistan komünistleri aktif ilgiye ve buradan gelecek yardıma bel bağlayamazlar*” olmuştur. Ancak belki de en ilginç yorum Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov’dan “*Biz sessiz kalsak bile EAM/ELAS’ın mücadelesini destekleriz.*” sözleriyle gelmiştir.¹⁰⁰ ELAS, Sovyetlerin Yunanistan’a gelip doğrudan mücadeleye yardım etmesini istemiştir. Ancak Yunanistan’a ayak basmamış olan Sovyetler, Yunan sınırını geçmeleri durumunda İngiltere ile savaş başlayabileceğinden çekinmiştir.¹⁰¹

EAM’ın Eğitim Politikası ve Doğu Avrupa Ülkelerinin Eğitim Yardımı (Devşirme)

DSE’nin, askeri konularda aldığı kararların yanı sıra, General Markos’un DSE’nin komutasına geçmesiyle 10 Ağustos 1947 tarihinde çocuklara yönelik önemli kararlar da almıştır. General Markos’un başkanlığında Genelkurmay kararları adı altında alınmış olan bu kararlara göre; eğitimin tüm çocuklar için zorunlu, parasız ve altı yıllık olması, her halk konseyinin köylerde bir okul düzenlemesi ve eğer diplomalı öğretmen yoksa eğitilmiş biri tarafından ders verilmesi, resmi dil olarak dimotiki-halk dilinin kullanılması, ulusal azınlıklar için halk konseyi tarafından özel okul kurma ve azınlık dilinde eğitim yapılabilme hakkı verilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁰² Ancak savaş ortamı devam ederken çocukları korumak, onlara eğitim ve yiyecek sağlamak kolay olmamıştır. Bu aşamada çocuklar doğrudan tehlikenin içinde kalmış, açlık ve hastalıklar onların hayatını daha da zorlaştırmıştır. Geçici Demokrat Hükümet,¹⁰³ Sosyalist ülkelerden yardım

¹⁰⁰ Iatrides, Rizopoulos, *a.g.m.*, s.94.

¹⁰¹ Leonidas Kirkos, *Dekemvris tou ‘44; ‘Mitso, Oi Englezoi Tha Htipisoun*, (Editör: Stelios Kouloglou), *Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera*, Athina, 2010, s.128.

¹⁰² Marantzidis, *a.g.e.*, s.81, 82, 89.

¹⁰³ EAM’ın PEEA ile siyasi güç sağladığı gibi DSE de siyasi denetimi elinde tutmak için Yunanistan’ın kurtarılmış (DSE’nin denetiminde olan) bölgelerde 24 Aralık 1947 tarihinde Geçici Demokratik Hükümet kurduğunu ilan etmiştir. Ayrıca Geçici Demokratik Hükümet’in egemenliğindeki köylerde Halk Konseyleri, kentlerde ise Halk Temsilciler Meclisi kurulmuştur. 1948 yılında Kuzey Yunanistan’da 300 beldede, Peloponnesos’da 323 köyde seçimler yapılmıştır. Geçici Demokratik Hükümet, halk dili olan modern Yunanca’yı resmi ve öğrenim dili haline getirmiş, azınlıklara da kendi dillerinde eğitim görme fırsatı vermiştir. Eğitimin parasız ve zorunlu olması, her köyde bir okul bulunması kabul edilmiştir. Her çiftçiye verilmek üzere asgari ve azami bir toprak miktarı belirlenmiştir. Göktürk, *a.g.e.*, s.18-19.

çağrısında bulunmuş ve iç savaş süresince çocukları ülkelerinde misafir etmelerini istemiştir.¹⁰⁴

1948’de Geçici Demokratik Hükümet, Kuzey Yunanistan’daki bütün çocukların Laik Demokrat ülkelere gönderilmesi politikasıyla, çocukların faşist askerlerin saldırılarından, açlıktan, bombalardan, yağmalardan korumayı hedeflediklerini belirtmiştir.¹⁰⁵ Ancak bu durum, iç savaş süresince en çok tartışılan sorunlarından biri olmuştur. Yunan çocukların yani devşirmelerin Doğu Avrupa Ülkelerine “savaşın etkilenmemeleri” için gönderildiğini söyleyenler olduğu gibi,¹⁰⁶ çocukların zorla toplatıldığı gerekçesiyle devşirme kelimesinin kullanıldığını iddia edenler de vardır.¹⁰⁷ Devşirmenin amacının, çocukları korumak mı yoksa anne-babalarına daha iyi savaşmaları için uygun ortamı hazırlamak mı olduğu halen tartışmaya açık bir konudur.¹⁰⁸

1 Mart 1948’de çocukların ülkeden ilk çıkışları başlamıştır. Çocuklar başta Arnavutluk, Yugoslavya, Bulgaristan’a olmak üzere Ukrayna, Polonya,

¹⁰⁴ Vournas, **a.g.e.**, s.395-396.

¹⁰⁵ Vournas, **a.g.e.**, s.18.

¹⁰⁶ “Paidomazoma” (παίδομάζωμα) kelimesi Türkçede devşirme anlamına gelmektedir. Bütün Yunanca eserlerde Devşirme kelimesi kullanılmıştır. Paidomazoma kelimesinin Yunanca sözlükte tek bir anlamı vardır. Türk egemenliği süresince İslamlaştırma ve yeniçeri taburunda sınıflandırma amacıyla Hıristiyan ailelerden çocukların toplanması anlamına gelmektedir. Babiniotis, **a.g.e.**, s.1302. Richard Clogg iç savaş sırasında kullanılan devşirme ifadesini çocuk toplama olarak nitelendirmektedir. Clogg, **a.g.e.**, s.27. Araştırmada kelimenin tam karşılığı olan devşirme sözcüğünün kullanılması tercih edilmiştir.

¹⁰⁷ Konstantina Bada, “*O Emfilios Polemos os Viomeni Embeiria kai Mnimi ton Yinaikon*”, **Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Polemou**, (Editör: Riki Van Boushoten, Tasoula Vervenioti, Eftuhia Voutira, Vasilis Dalkavoukis, Konstantina Bada), Ekdoseis Epikentro, Thessaloniki, 2008, s.259.

¹⁰⁸ Papandreou’ya göre, gerillalar bölgelerindeki çocukları toplayıp komünist ülkelere göndermeye başlamış, bu da gerillaların halktan gördükleri desteğin azalmasına yol açmıştır. Halkın bir kısmı devşirmeye büyük tepki göstermiş ve Yunan Hükümeti bu suretle “soykırım”dan söz etme fırsatını ele geçirmiştir. Papandreou soykırım iddiasını “*İç savaş sona erdikten sonra Yunan Hükümeti’nin sorunu Birleşmiş Milletlere götürmesi sonucunda, bu çocuklardan büyük bir bölümü evlerine döndü. Komünist hükümetler, bir çocuğun geri dönebilmesi için ya ana babasının, ya da ana babası hayatta değilse en yakın akrabasının istemde bulunmasını şart koştu. Bu yüzden bazı çocuklar geri dönemedi. Bunlar yıllar sonra yetişkin genç insanlar olarak geri dönmek istediklerinde ise, Yunan Hükümeti izin vermedi. Çünkü bunlar komünizmle «zehirlenmişlerdi» ve bu zehri Yunanistan’da yayabilirlerdi. 1960’larda Papandreou Hükümeti döneminde bunlardan bazılarının geri dönmesine izin verildi. Ancak herkesin durumu tek tek ele alınıyor ve böylece bunların yararlı yurttaşlar olmaları sağlama bağlantıyordu. İşte sağ, demokratik merkeziler iktidardayken bile böylesine bir güce sahipti.*” sözleriyle değerlendirmiştir. Papandreou, **a.g.e.**, s.100.

Romanya, Çekoslovakya gibi Doğu Avrupa ülkelerine gönderilmiştir.¹⁰⁹ 3 Mart'ta Belgrad'da Uluslararası Gençlik Konferansı'nda Kominform¹¹⁰ ülkeleri 3 ile 14 yaş arasında bütün Yunan çocuklarına bu imkânı sunmayı karar vermiştir. Böylece 1948 ilkbaharında yaklaşık 25.000 Yunanlı çocuk ülkenin kuzeyindeki Doğu Avrupa'da bulunan çocuk istasyonlarına yerleştirilmiştir.¹¹¹

Yunanlı komünistlere devşirme konusunda en büyük desteği Yugoslavya vermiş ve 1948 Haziran'a kadar çocukların gönderildiği ülkelerin içinde çocukların en çok toplandığı merkez olmuştur. Ancak Yugoslavya'nın Kominform'dan atıldıktan sonra¹¹², Yugoslavya ittifak ülkeleriyle ilişkilerini kesmiş ve artık çocukları kabul etmemiştir.¹¹³ Böylece Yugoslavya'da bulunan çocuk şehirleri yerine Arnavutluk'ta geçici çocuk şehirleri kurulmuştur.¹¹⁴

Gkritzonas'ın yer verdiği anılara göre 1948 yılının sonlarında yaklaşık 28.000 Yunan çocuk, ailelerinden ayrılmış ve komünist ittifak ülkelere gönderilmiştir.¹¹⁵ Kızılhaç'a göre ise 23.693 çocuk ülkeden ayrılmıştır. Yugoslavya'ya 10.000, Romanya'ya 3801, Ukrayna'ya 300, Bulgaristan'a 2600, Çekoslovakya'ya 2235 ve Arnavutluk'a 2000 çocuk gönderilmiştir.¹¹⁶

Yunanistan içerisinde bu gelişmeler yaşanırken, Yugoslavya'nın Kominform'dan atılması Yunanlı çocukları etkilediği gibi DSE'ye yapılan yardımları da etkilemiş ve yardımlar kesintiye uğramıştır. Yugoslavya, demiryoluyla yardımı sürdürmemiş fakat hava ya da deniz yoluyla Arnavutluk'a ve yaya yoluyla Yunanistan'ın kuzey batı dağlarına yardıma devam etmiştir.¹¹⁷

¹⁰⁹ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.20, 55.

¹¹⁰ Komintern, Ekim 1947'de Kominform adıyla yeniden kurulmuştur. Roberts, **a.g.e.**, s.409.

¹¹¹ Riki Van Boushoten, "*Mnimes, Tavmata Kai Meta-Mnimi: To Paidomazoma kai I Epeksergasia Pou Parelthontos*", **Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Polemou**, (Ed. Riki Van Boushoten, Tasoula Vervenioti, Eftihia Voutira, Vasilis Dalkavoukis, Konstantina Bada), Ekdoseis Epikentro, Thessaloniki, 2008, s.131.

¹¹² Tito - Stalin ayrılığı sonucunda Haziran 1948'de Yugoslavya; Kominform'dan atılmış, Sovyet Bloku'ndan ayrıldıktan sonra Batı'ya doğru kaymaya ve ABD'den ekonomik ve askeri yardım almaya başlamıştır. Uçarol, **a.g.e.**, s.940.

¹¹³ Yugoslavya'nın sınırlarını kapatma kararı ile askeri desteklerin azalması ve geçişlerin durması komünistlerin durumunu zorlaştırmıştır.

¹¹⁴ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.54.

¹¹⁵ Gkritzonas, **a.g.e.**, s.18.

¹¹⁶ Eudes, **a.g.e.**, s.391; Marantzidis Macaristan'a 3000 çocuk gönderildiğini belirtmektedir. Marantzidis, **a.g.e.**, s.142.

¹¹⁷ Marantzidis, **a.g.e.**, s.42.

Demokratik Ordu'nun Zayıflaması

Amerikan yardımı ile Yunan Ordusu 1948 yılı başlarında 132 bin olan gücünü 232 bine çıkarmayı başarmıştır.¹¹⁸ Tito gerillalara karşı dostça tutumunu sürdürmekle birlikte, onlara silah, araç gereç sağlamayı kesmeye başlamamıştır.¹¹⁹ Tito'nun bu tutumu, ABD'nin iç savaşa olan tavrını da etkilemiştir. Amerikalılar askeri olmayan bir çözüm olasılığını reddetmeye başlamıştır. İngiltere Dışişleri Bakanı Bevin'in 29 Mayıs 1949'da dört büyük devletin iç savaşı sona erdirmeye amacıyla bir görüşme gerçekleştirme önerisi, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Acheson tarafından hemen reddedilmiştir.¹²⁰ Bu davranışın Amerika'nın Yunanistan'da askeri bir zafer kazanacağına kesin gözüyle bakmasından kaynaklandığı söylenebilir. Temmuz 1949'da¹²¹ ise Tito'nun Yugoslavya - Yunanistan sınırını kapatması, gerillaların çökmesindeki en büyük gerekçe olarak gösterilebilir

ABD'den destek gören Yunan Ordusu karşısında DSE silah eksikliği sorununu giderememiştir. Bu sorun komünist ülkelerden gelen yardımlarla giderilmeye çalışılmış ancak istenilen sonuca ulaşılamamıştır. Doğu Avrupa ülkelerinden Alman ve İngiliz kökenli çok çeşitli silahlar ve toplar elde eden DSE askerleri; bu çok çeşitli mühimmatları kullanabilmek için farklı ülkelerde eğitimlere tabi tutulmuş ancak bu eğitimler sorunların çözülmesinde yeterli olmamıştır.¹²²

Mühimmat çeşitliliği sorunu dışında, Bulgaristan ile nakliye, Arnavutluk ile depolarda denetim yetkisi gibi sorunlar da ortaya çıkmıştır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki Demokratik Halk Ülkeleri'nin DSE'ye yardımları sadece para, malzeme ve çocukların korunmasıyla sınırlı kalmamıştır. Bulgaristan, Polonya, Arnavutluk, Yugoslavya'da DSE savaşçıları için sağlık tesisleri oluşturmuş ve hatta çok acil durumlarda Bulgaristan Kızılhaç'ının özel uçağıyla yaralıları ülkesine taşımıştır.¹²³

¹¹⁸ Jelavich.a.g.e., s.332.

¹¹⁹ Yugoslavya'nın Yunanistan'a verdiği desteği çekmesiyle ilgili olarak Ulus Gazetesi'nde yer alan haberlerde; Yunanistan'da asilere karşı verilen mücadelenin şiddetlendiği, Yugoslavya'nın komünistlere-asilere yardıma son verdiği ve Yunanlı çocukların ülkelerine iade edileceğini bildirdiği belirtilmiştir. Ayrıca gazete, Yugoslavya-Yunanistan sınırının kapatılmasının ABD tarafından hoş karşılandığına yer vermiştir. **Ulus**, 5 Temmuz 1949; 12 Temmuz 1949.

¹²⁰ Papandreou, a.g.e., s.100-101.

¹²¹ Jelavich.a.g.e., s.334.

¹²² Marantzidis, a.g.e., s.92. Şubat 1949'daki Yunan hükümeti raporlarına ve batılı kaynaklara göre DSE savaşçılarından 3000-45000 Arnavutluk'ta, 100-3000 Yugoslavya'da ve 2.000-3000'ı Bulgaristan garnizonlarında bulunma imkânı elde etmiş ve tamamı olmasa da bir kısmı eğitim görmüştür. 1949 yılında Varşova'da 30 kişi havacılık eğitimi almıştır. Marantzidis, a.g.e., s.44.

¹²³ Marantzidis, a.g.e., s. 43,45,46.

1949 ilkbaharında Sovyetler KKE temsilcilerinden silahlı mücadelenin durdurulmasını istemiş ve DSE'ye yapılan yardımlar 1949 Nisan'ında aniden kesilmiştir.¹²⁴ Uzun süren savaşların ve açlığın yarattığı sorunların yanı sıra parti içi çatışmalar ve Tito ile aralarındaki ayrılık gerillaların savaşa gücünü daha da zayıflatmasına neden olmuştur. General Van Fleet büyük saldırı için ana hedef olarak belirlediği Vitsi ve Grammos bölgelerindeki harekâtlar sırasında gerillalar büyük kayıplar vermiştir. Yaklaşık 9000 gerilla sınırı geçerek "cehenneme dönmüş" Grammos'tan kaçmıştır. Bu askerlerin kaçması DSE için büyük bir sorun yaratmıştır. Kaçan askerlerin çoğu Sosyalist ülkelere gitmiştir.¹²⁵

Yunanlı komünistler yıllardır süren savaş nedeniyle artık yorgun ve bitkin düşmüştür. ABD'den tam destek gören Yunan Ordusu, komünistlere moralini bozma taktikleri uygulamıştır.¹²⁶ 1949 Ağustos ayında gerçekleşen çetin çatışmaların ardından, kalan DSE savaşçıları Arnavutluk'a çekilmek zorunda kalmış ve iç savaş resmen 17 Ekim 1949'da sona ermiştir. 20 Kasım 1949'da İngiliz askeri birlikleri, Atina'da bir resmigeçit yaparak ülkelere doğru yola çıkmıştır. Aynı birlikler beş yıl önce Yunanistan'a vardıklarında, binlerce Yunanlı onları gözlerinde yaşlarla ülkelerinin kurtarıcıları olarak selamlarken Yunanistan'ı terk ederlerken durum çok farklı hale gelmiştir.¹²⁷

Yunan iç savaşı sırasında 185 bine yakın insan ölmüştür.¹²⁸ Yunanistan Genelkurmayı'nın resmi verilerine göre, 38.839 DSE partizanı öldürülmüş ya da yaralanmış, 20.128'i esir alınmıştır. Yine resmi rakamlara göre, hükümet ordusunun kayıpları ise 55.528 olmuştur. 65 binden fazla komünist EAM-DSE destekçisi ve diğer militanlar Yunanistan'ı terk etmeye ya da Sosyalist ülkelere sığınmaya zorlanmış, bunların 20 bin kadarı vatandaşlıktan çıkarılmıştır. 40 bin kadar sol görüşlü, Makronissos gibi toplama kamplarına ve ceza evlerine gönderilmiştir.¹²⁹ Savaş süresince Yunan Hükümeti DSE'ye %30 gönüllü, %70 zorunlu kişinin katıldığını ve DSE bütün hatlarında 100.000 kadın ve erkeğin savaştığını açıklamıştır.¹³⁰

SONUÇ

Yunan iç savaşı Yunanistan'ın siyasi tarihinde önemli bir kırılma noktası olmuştur. Yunanistan'ın İkinci Dünya Savaşı'nda yaşadığı

¹²⁴ Marantzidis, a.g.e., s.41.

¹²⁵ Vasilis Apostolopoulos, **Epi Ksirou Akmis- Enas Kommenos Antartis tou DSE sta Bouna tis Roumelis**, Vibliorama, Athina, 2008, s.141.

¹²⁶ Apostolopoulos, a.g.e., s.141.

¹²⁷ Göktürk, a.g.e., s.19; Papandreou, a.g.e., s.102.

¹²⁸ Eudes, a.g.e., s.435.

¹²⁹ Göktürk, a.g.e., s.19.

¹³⁰ Marantzidis, a.g.e., s.52,137.

olumsuzlukların bir sonucu ve direniş hareketi olarak ortaya çıkan iç savaş, başta İngiltere, ABD ve SSCB olmak üzere Balkan ülkeleri tarafından da yakından izlenmiş ve bu ülkelerin müdahaleleriyle uluslararası bir boyut kazanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Mihver Devletleri'nin işgaline ve bu işgalin yarattığı tahribe bir tepki şeklinde ortaya çıkan örgütlenmenin nasıl iç savaşa dönüştüğü ancak ideolojik nedenlerle açıklanabilir. Bu çerçeveden bakıldığında genel anlamda tanımlandığı gibi bir ideoloji savaşı olan Yunan iç savaşı, Yunanistan'ın siyasi tarihinde önemli bir kırılma olmuş ve ortaya çıkan sonuç İngiltere ve ABD zaferi şeklini almıştır. Balkan ülkeleri arasında önemli bir konuma sahip Yunanistan'ın komünizme yönelmesini engellemek amacıyla kendine düşman olmuş bir Yunanistan yaratılmak istenmiş ve bu ideolojik savaş Batı Bloku'nun zaferi ile sonuçlanmıştır.

Dolayısıyla Yunanistan İkinci Dünya Savaşı'ndan, yalnızca uğradığı işgallerden dolayı değil, ayrıca iç savaştan kaynaklanan toplumsal ve siyasal kaos nedeniyle de yıpranmış bir şekilde çıkmıştır. Bu durum kısa süreli de olsa siyasal istikrarsızlığı beraberinde getirmiş ve Yunanistan Batılı Devletlerin müdahalesine maruz kalmıştır. O dönemde "komünizm tehlikesi" yaşayan ya da yaşaması mümkün görülen hemen her ülke gibi Yunanistan da kendini Batı Bloğunun ekseninde bulmuştur. Ayrıca unutulmaması gereken bir diğer nokta da 1945 sonrasında Avrupa'daki egemen güç olarak İngiltere'nin kendi "tahtını" ABD'ye devretmiş olmasıdır. Dolayısıyla geleneksel İngiliz korumacılığı yerini ABD'ye bırakırken Yunanistan da bu çemberdeki yerini almıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR VE MAKALELER

- Apostolopoulos, Vasilis, **Epi Ksirou Akmis- Enas Kommenos Antartis tou DSE sta Bouna tis Roumelis**, Vibliorama, Athina, 2008.
- Arı, Kemal, **Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1995.
- Armaoğlu, Fahir, **20.yy. Siyasi Tarihi (1914-1995)**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010.
- Ataöv, Türkkaya, **İkinci Dünya Savaşı**, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1985.
- Babiniotis, Georgios, **Leksiko tis Neas Ellinkis Glossas**, 3.B., Kentro Leksilogias E.P.E., Athina, 2008.
- Bada, Konstantina, "*O Emfilios Polemos os Viomeni Embeiria kai Mnimi ton Yinaikon*", **Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Polemou**, (Editör: Riki

Van Boushoten, Tasoula Vervenioti, Eftuhia Voutira, Vasilis Dalkavoukis, Konstantina Bada), Ekdoseis Epikentro, Thessaloniki, 2008.

Belli, Mihri, **Gerilla Anıları Yunan İç Savaşından (Rigas'ın Dediği)**, Belge Yayınları, İstanbul, 1998.

Boushoten, Riki Van, “*Mnimes, Tavmata Kai Meta-Mnimi: To Paidomazoma kai ĩ Epeksergia Pou Parelthontos*”, **Mnimes kai Lithi Tou Ellinikou Emfiliou Polemou**, (Ed. Riki Van Boushoten, Tasoula Vervenioti, Eftuhia Voutira, Vasilis Dalkavoukis, Konstantina Bada), Ekdoseis Epikentro, Thessaloniki, 2008.

Close, David. H., **The Origins of the Greek Civil War**, Longman Group Limited, London, 1995.

Clogg, Richard, **Modern Yunanistan Tarihi**, Çeviren: Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

Demirözü, Damla, **Savaştan Barışa Giden Yol Atatürk-Venizelos Dönemi-Yunanistan İlişkileri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Erhan, Çağrı, “*ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 56, Sayı 4.

Ertan, Temuçin Faik, (Editör), **Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2011.

Eudes, Dominique, **Kapetanios Yunan İç Savaşı**, Çeviren: Yavuz Alogan, Belge Yayınları, İstanbul, 1985.

Fleischer, Hagen, **Stemma kai Svastika 1: I Ellada tis Katohis kai tis Antistasis 1941-1944**, Papazisi Yayınları, Atina, 1995.

Fourtouni, Eleni, **Yunan İç Savaşında Direnen Kadınlar**, Çeviren: Alev Ertürk, Koral Yayınları, İstanbul, 1990.

Gilbert, Martin, **Churchill**, Çeviren: Süha Sertabiboğlu, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011.

Gkritzonas, Kostas, **Ta Paidia Tou Emfiliou Polemou - Prosopiki Martiria**, Filistor, Athina, 1998.

Göktürk, Fuat, **Komşuda İç Savaş Yunanistan'da Yurtsever Direnişin Öyküsü**, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2008.

Gönlübol, Mehmet- Ülman, Haluk, “*İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası 1945-1965*”, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996.

Gürel, Şükrü, **Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993.

- Iatrides, O.John, Rizopoulos, X.Nicholas, “*The International Dimenison of the Greek Civil War*”, World Policy Journal, Spring 2000.
- Jacobsen, Hans-Adolf, **1935-1945 Kronoloji ve Belgelerle İkinci Dünya Savaşı**, Çeviren: Em. Kur. Alb. İbrahim Ulus, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989.
- Jelavich, Barbara, **Balkan Tarihi 20.Yüzyıl**, Küre Yayınları, İstanbul, 2006. İkinci Dünya Savaşı, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1998.
- Karkanis, K.Nikos, **İtan o Dekemvris Anapofengktos? İstoriki Analisi Tou Dekemvri tou 1944**, Ekdoseis Kastanioti, Atina, 1999.
- Kirkos, Leonidas, Dekemvris tou “44 “*Mitso, Oi Englezoi Tha Htipisoun*”, (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.
- Konstantinidis, Konstantinos Evst., **Statis Theodorou Konstantinidis Hasilas ‘Evas Allitikos Kapetanios**, Ekdotikos Adelfon Kiriakidi, Athina, 2010.
- Lazaridis, Takis, **Eftihos İttithikame Sintrofi**, Ekdoseis Pelasgos Athina, 2008.
- Lazarou, Foni, “*İ Xeirafetisi ton Yinaikon stin Avtistasi*”, (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.
- Marantzidis, Nikos, **Dimokratikos Stratos Elladas (DSE) 1946-1949 – Themata İstroias 2**, Ekdosis Aleksandreia, Atina, 2010.
- Nachmani, Amikam, “*Civil War and Foreign Intervention in Greece:1946-49*”, Journal of Contemporary History, Vol.25, No.4, Oct.1990.
- Oran, Baskın (Editör), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.
- Örnek, Cangül **Soğuk Savaş Düşünce Hayatı Antikomünizm ve Amerikan Etkisi**, Can Yayınları, İstanbul, 2015.
- Öymen, Altan, **Değişim Yılları**, Doğan Kitap, İstanbul, 2010.
- Papandreou, G. **Andreas, Namlunun Ucundaki Demokrasi**, Çeviren: Semih Koray- Mehmet Emin Yıldırım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1988.
- Roberts, J.M., **Yirminci Yüzyıl Tarihi**, Dost Kitapevi, Ankara, 2003.
- Sakkas, Yannis, D., **H Eamiki Antistasi 1941-1944-Mia Kritiki Prosengisi**, Ekdosis Papazisi, Athina, 1998.
- Sander, Oral, “*Türk-Amerikan İlişkileri*”, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:427, 1979.
- Stavrianos, L.S., “*The Greek National Liberation Front EAM: A Study in Resistance Organization and Administration*”, The Journal of Modern History, Vol.24, No:1, Mar. 1952.

- Soysal, İsmail, **Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları** (1945-1990), II. Cilt, Kesim A (Çok Taraflı Bağlılar), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.
- Svoronos, Nikos, **Çağdaş Hellen Tarihine Bakış**, Belge Yayınları, İstanbul, 1988.
- Tenta-Latifi, Katina, "*Pos Mas Esproksan ston Emfilio Polemo*", (Editör: Stelios Kouloglou), **Martiries yia ton Emfilio kai tin Elliniki Aristera**, Athina, 2010.
- Tağmat, Çağla Derya, **Yunanistan'da Büyük Açlık ve Türk Yardımları** (1941-1943), (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2010.
- Truman, Harry S., **Memoirs by Harry S.Truman, Years of Trial and Hope**, Volume Two, Double&Company Inc., Newyork, 1956.
- Uçarol, Rifat, **Siyasi Tarih 1789-2010**, DER Yayınları, İstanbul, 2008.
- Vournas, Tasos, **İstoria tis Neoteris kai Singxronis Elladas O Emfilios**, Ekdoti Patakı, Atina, 2009.

SÜRELİ YAYINLAR

Ulus

İNTERNET SİTELERİ

www.kke.gr, Sta Hronia Apo Tin idrisi EAM.

www.kke.gr, Vathia Alitheia yia ton Dimokratiko Strato Elladas 1946-1949.

